

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА
ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

**ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ
У ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ
УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ**

Довідник

Київ 2026

Затверджено до друку та опублікування в мережі Інтернет вченою радою
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(протокол № 1 від 10.01.2026)

Відповідальний редактор
Ю. Половинчак

Укладачі
С. Закірова, С. Спіріна

УДК 378.245(477):314.72"2015/2025"

Проблеми внутрішньо переміщених осіб у дисертаційних дослідженнях українських науковців: довідкове видання / уклад.: С. Закірова, С. Спіріна ; відп. ред. Ю. Половинчак ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Нац. юрид. б-ка. Київ, 2026. 84 с.
ISBN 978-617-8827-39-7

Масштабність процесу вимушеного внутрішнього переміщення українських громадян через війну, розв'язану росією проти України у 2014 р., спонукали активну залученість українських вчених до всебічного дослідження проблем вимушених переселенців, осмислення наслідків, напрацювання концептуальних підходів і практичних рекомендацій для вирішення посталих проблем. У довіднику в систематизованому вигляді представлено інформацію про дисертаційні дослідження українських науковців, в яких розглянуто проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні. Для громадян, установ і громадських організацій, територіальних громад, профільних фахівців.

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського,
Національна юридична бібліотека, 2026
© Закірова С., Спіріна С.,
передмова, укладання, 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
1. ЮРИДИЧНІ НАУКИ	
1.1. Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.....	9
1.2. Конституційне право; муніципальне право	10
1.3. Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право	14
1.4. Трудове право; право соціального забезпечення	15
1.5. Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право	19
1.6. Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право	28
1.7. Філософія права	29
1.8. Право	30
1.9. Міжнародне право	42
2. ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	
2.1. Соціальна психологія; психологія	43
2.2. Медична психологія.....	44
2.3. Психологія	45
3. МЕДИЧНІ НАУКИ	
3.1. Акушерство та гінекологія	51
3.2. Психіатрія	52
3.3. Медицина	55
4. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ	
4.1. Теорія та історія державного управління	57
4.2. Механізми державного управління	59
4.3. Публічне управління та адміністрування	62
5. УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ	
5.1. Менеджмент	64
5.2. Фінанси, банківська справа та страхування	64
6. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	
6.1. Економіка та управління національним господарством	66
6.2. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика	67
6.3. Економіка	70
7. ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	
7.1. Політичні інститути та процеси	71
7.2. Політологія	73

8. ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ	
8.1. Філософія.....	74
9. СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ	
9.1. Спеціальні та галузеві соціології	75
9.2. Соціологія	76
10. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	
10.1. Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство	77
11. АРХІТЕКТУРА	
11.1 Архітектура будівель та споруд	78
12. ПРИРОДНИЧІ НАУКИ	
12.1. Науки про землю	79
13. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	
13.1. Соціальна робота	80
13.2. Професійна освіта	82
14. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ	
14.1. Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство	83

ПЕРЕДМОВА

Глобальним трендом останніх десятиліть XX і початку XXI століття у світі виявився процес переміщення населення. На жаль, суттєвою складовою цього процесу стала не просто міграція, а вимушене переселення великої кількості людей через війни, утиски, насильство і порушення прав людини. За даними звіту Агентства ООН у справах біженців за 2024 рік¹ 123,2 мільйона людей були змушені покинути власний дім, причому масштаби вимушеного переміщення населення за останнє десятиліття зросли майже удвічі. ООН констатує, що 1 з кожних 67 людей на Землі є вимушеним переселенцем. 60 % людей, змушених тікати через небезпеку, переміщуються у межах власних країн і вважаються внутрішньо переміщеними особами (*далі* – ВПО). Через початок російської війни проти України у 2014 р., а особливо після широкомасштабного вторгнення російських агресорів в Україну 24 лютого 2022 р. наша держава увійшла до кола країн, які мають найбільшу кількість громадян – вимушених переселенців: Судан (14,3 млн), Сирія (13,5 млн), Афганістан (10,3 млн), Україна (8,8 млн)².

Трагічні події російської військової агресії проти України, що почалася у 2014 р., спричинили появу в українському суспільстві особливої категорії громадян, які у пошуках безпеки і захисту від окупантів змушені були покинути власні домівки і переїхати на підконтрольні уряду українські території. У національне правове поле поняття «внутрішньо переміщена особа» юридично було введено Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», прийнятого Верховною Радою у жовтні 2014 р. З того часу і особливо після широкомасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 р. кількість вимушених переселенців в Україні невпинно зростає. Якщо станом на 2 листопада 2015 р. Урядовий портал повідомляв про офіційну реєстрацію 1 563 530 вимушених

¹ Щороку УВКБ ООН публікує ключовий статистичний звіт про глобальне вимушене переміщення: звіт «Глобальні тенденції». Звіт «Глобальні тенденції», який публікується щорічно в червні, аналізує зміни та тенденції щодо вимушено переміщеного населення за попередній календарний рік (з 1 січня по 31 грудня). Він містить ключову статистику щодо глобальної кількості біженців, шукачів притулку, внутрішньо переміщених осіб та осіб без громадянства, а також про їхні основні країни перебування та країни походження.

² Global Trends. UNHCR. 12 June 2025. URL: <https://www.unhcr.org/global-trends> (дата звернення 01.12.2025)

переселенців³, то через 10 років їх кількість зростає у тричі, і на 27 листопада 2025 р. за даними Міністерства соціальної політики України в Україні становить 4 595 411 внутрішньо переміщених осіб⁴.

Масштабність і багатоаспектність процесу вимушеного внутрішнього переміщення українських громадян через війну, розв'язану росією проти України, спонукали активну залученість українських науковців до всебічного аналізу ситуації, осмислення наслідків, напрацювання концептуальних засад, конструктивних підходів, системних кроків та практичних рекомендацій для вирішення поставлених проблем.

Системну роботу зі створення спеціальних інформаційних продуктів, що ґрунтуються на даних відкритих джерел і є результатом постійного моніторингу комунікаційного простору щодо проблематики внутрішньо переміщених осіб з 2014 року проводить Національна юридична бібліотека Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Фахівцями НЮБ НБУВ створено спеціалізовану базу даних «Внутрішньо переміщені особи», щотижня випускається інформаційно-аналітичний бюлетень «Вимушені переселенці: стан, проблеми, перспективи» (<https://nbuv.gov.ua/proekty/informatsiino-analitychni-vydannia/vymusheni-pereselentsi-stan-problemy-perspektyvu-proekty>), підготовлено науково-довідкове видання «Інформаційне забезпечення прав і потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні». Важливим джерелом різноманітних матеріалів означеної проблематики є створений у 2022 р. науково-інформаційний ресурс «Біженці та вимушено переміщені особи» (<http://powar.nbu.gov.ua/>)

Даний довідник є новим виданням Національної юридичної бібліотеки НБУВ, який концентровано відображає частину наукових матеріалів спеціалізованої бази даних з проблем внутрішнього переміщення українських громадян через російську військову агресію проти України. Підготовлений для довідника масив дисертаційних досліджень базується на матеріалах Українського інституту науково-технічної експертизи та інформації, відомостях Національного репозитарію академічних текстів, а також інформації баз даних Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

³ Обліковано 1 563 530 переселенців, - Мінсоцполітики. Урядовий портал. 02.11.2015. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/248596675> Дата звернення 01.08.2025 р.

⁴ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ. Дашборд Державного підприємства «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України». 01.07.2025. URL:<https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo> Дата звернення 01.12.2025 р.

Структура видання побудована за науковими галузями і напрямками підготовки і захисту дисертаційних досліджень відповідно до Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 р.). Довідник містить інформацію про дисертаційні дослідження 14 наукових галузей і 31 спеціальності. Довідкове повідомлення про дисертацію містить шифр спеціальності, назву навчального закладу, місто і рік захисту, електронне посилання на базу даних Національного репозитарія академічних текстів України. Такий зміст дозволяє за необхідності розширити представлені у довіднику відомості, отримати додаткову інформацію щодо автора дисертації, наукових керівників і консультантів, офіційних опонентів і рецензентів, установи, де відбулися підготовка і захист дисертаційного дослідження.

У виданні представлені дослідження різного рівня наукової кваліфікації – докторські дисертації (11 %), кандидатські дисертації (50 %) та дисертації доктора філософії (39 %).

У довіднику представлено масив вітчизняних дисертаційних досліджень (2015–2025 рр. захисту), що стосуються проблем внутрішньо переміщених осіб в Україні. Станом на 15 серпня 2025 р. в Україні відбувся захист 92 дисертаційних досліджень, в яких науковцями різною мірою розглянуто питання вимушеного внутрішнього переміщення українських громадян після початку російського вторгнення в Україну у 2014 р. Першою дисертаційною працею з цілеспрямованого дослідження проблем ВПО стала робота О. Фесенко «Адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, підготовлена і захищена дослідницею 28 грудня 2016 р. у Класичному приватному університеті м. Запоріжжя. Дисертацію вважають першим комплексним дослідженням, в якому проаналізовано нормативно-правову базу для ВПО, визначено характеристики статусу внутрішніх переселенців, здійснено компаративний аналіз прав різних категорій вимушених мігрантів – біженці; особи, які потребують додаткового, тимчасового захисту; шукачі притулку та внутрішньо переміщені особи.

Найбільше дисертаційних праць захищено у правових науках, де самими досліджуваними виявилися питання правового статусу вимушених переселенців, застосування і обмеження прав і свобод ВПО. Серед інших наукових спеціальностей науковцями активно досліджувалися проблеми соціального захисту і соціальної адаптації ВПО, різні аспекти розв'язання медико-психологічних розладів у

переселенців, окремі напрямки реалізації соціально-економічних і культурних прав внутрішньо переміщених осіб.

Разом з тим у значній частині дисертацій проблеми вимушених переселенців розглянуто у рамках більш широких проблем: від міжнародних компаративістських практик захисту осіб з обмеженими можливостями і правами надзвичайних ситуаціях, особливих умовах і політичних режимах до безпекових, міграційних, правових напрямків національної державної політики і управління. У представлених роботах науковці не завжди включали дефініції «внутрішньо переміщена особа» чи «переселенець» до переліку ключових слів (що цілком слушно і виправдано з точки зору наукового предмету і об'єкту конкретного дослідження), проте якщо у тексті дисертації автори торкалися питань вимушеного переміщення українців через російську війну проти нашої держави, такі дослідження (відповідно до мети видання) було включено до даного довідника.

Науково-довідкове видання «Проблеми внутрішньо переміщених осіб у дисертаційних дослідженнях українських науковців» представляє собою бібліотечно-інформаційний продукт у галузі соціально-правового інформування органів влади та широких кіл громадськості. Видання відповідає суспільному запиту на соціальнозначиму науково-практичну інформацію в умовах війни щодо проблем, які спричинило російське вторгнення в Україну. Теоретичні напрацювання та практичні пропозиції науковців органам державної влади і місцевого самоврядування, громадським установам і бізнес-структурам можуть стати корисними рекомендаціями щодо науково-організаційних засад формування комплексних рішень, використання і втілення яких створить більш сприятливі умови для подолання багатьох проблем внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Довідник може виступати джерелом інформації для управлінських структур, громадських ініціатив, внутрішньо переміщених осіб, науковців, аналітиків, фахівців у галузі права, комунікації, соціальної політики, а також усіх, зацікавлених у вирішенні різних питань процесу вимушеного внутрішнього переміщення в Україні.

1. ЮРИДИЧНІ НАУКИ

1.1. Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

1. **Мандзій С. В.** Теоретико-правові засади статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні : дис. ... канд. юрид. наук [12.00.01] / Зклад вищ. освіти «Університет Короля Данила». Івано-Франківськ, 2022. 226 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/faa20f89c422cb778741bd0bb3e8f3d1>

Дисертацію присвячено комплексному аналізу теоретико-правових основ забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. Досліджено історичні передумови правового розвитку внутрішньої вимушеної міграції в Україні і на цій основі виявлено низку сучасних соціально-економічних, політичних, демографічних та екологічних проблем, які мають своїм наслідком масову вимушену міграцію. Запропоновано авторське визначення дефініції «внутрішньо переміщена особа» та здійснено співвідношення даного поняття із суміжними правовими категоріями. Проаналізовано організаційно-правові засади забезпечення правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні в аспекті нормативно-правового та інституційного забезпечення, а також проблемні питання законодавчої регламентації правового статусу внутрішньо переміщених осіб і на цій основі запропоновано оптимальні шляхи їх вирішення. Здійснено науковий розгляд міжнародно-правових стандартів забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, які закріплені в актах міжнародного права. Досліджено досвід зарубіжних країн з питань правового регулювання статусу внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: внутрішня вимушена міграція, внутрішньо переміщена особа, правовий статус внутрішньо переміщених осіб, забезпечення правового статусу внутрішньо переміщених осіб, міжнародно-правові стандарти забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, законодавство зарубіжних країн.

2. **Мерник А. М.** Обмеження прав людини в умовах особливих правових режимів: загальнотеоретичні аспекти : дис. ... д-ра юридичних наук [12.00.01] / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Київ, 2024. 408 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/82de1f1b6f5c5de32417d88644a38ca9>

Дисертація присвячена вивченню правової доктрини обмеження прав людини в умовах дії особливих правових режимів, розкриттю принципів,

що застосовуються при обмеженні прав, виявленню недоліків та формулюванню пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання суспільних відносин з зазначених питань. Розкрито питання взаємних відносин держави, суспільства, людини при необхідності встановлення, дії та припинення особливих правових режимів, пошуку балансів інтересів при такій взаємодії. У роботі досліджується основні підходи до розуміння категорії «особливі правові режими», здійснюється їх класифікація. Розглядаються правові категорії надзвичайного та воєнного станів, характеризуються підстави їх впровадження у суспільно-політичне життя. Надається авторське визначення категорії «обмеження прав» та «особливі правові режими». Здійснено класифікацію особливих правових режимів та запропоновано виділяти: воєнний стан; надзвичайний стан; інші стани (облоги, суспільної небезпеки, напруженості, оборони, готовності тощо). Акцентовано увагу на євроінтеграційній спрямованості України, що зумовлює актуальність питань захисту прав людини, демонструє демократичний вибір України та її намір проведення реформ, спрямованих на гарантування прав людини. Проаналізовано законодавчі положення, що стосуються обмеження прав людини у період дії воєнного стану. Продемонстровано важливість застосування «трискладового тесту» Європейського суду з прав людини при перевірці доцільності, допустимості та виправданості обмеження прав людини для забезпечення загальному інтересу, дотримання справедливого балансу між приватним та публічним.

Ключові слова: права людини, обмеження прав, війна в Україні, воєнний стан, надзвичайний стан, внутрішньо переміщенні особи, правовий режим, особливий правовий режим.

1.2. Конституційне право; муніципальне право

3. **Босий В. П.** Конституційно-правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.02] / Маріуп. держ. ун-т. Маріуполь, 2015. 211 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/6f8a184787819e144787323c609811d6>

Дисертацію присвячено аналізу конституційно-правового статусу біженців в Україні. У роботі досліджено теоретичні та законодавчі аспекти конституційно-правового статусу біженців в Україні, пов'язану з цим термінологію, співвідношення понять «притулок» і «статус біженця», доцільність розширення визначення терміну «біженець». Проаналізовано правове регулювання державної політики у сфері біженців. Розглянуто

законодавчі основи конституційно-правового статусу біженця в Україні. Здійснено аналіз системи і повноважень державних органів, що здійснюють забезпечення прав біженців в Україні. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення конституційно-правового статусу біженців в Україні. Дисертація визначається сучасною постановкою проблеми, дослідженням оновленого національного законодавства у сфері біженців та напрямів його вдосконалення у контексті євроінтеграції. Пропозиції, сформульовані в дисертації, сприятимуть подальшому вдосконаленню національного законодавства України з питань біженців та правозастосовній діяльності державних органів.

Ключові слова: біженці, статус біженця, притулок, забезпечення прав біженців, конституційно-правовий статус біженців.

4. Грабова Я. О. Право особи на притулок в Україні: конституційно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.02] / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2017. 226 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/6bd29e2ef310ec9f30c649d646115523>

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних та практичних проблем, пов'язаних з реалізацією права особи на притулок в Україні. Висвітлено розвиток права на притулок у вітчизняній та зарубіжній конституційно-правовій доктрині і практиці. Охарактеризовано типи і види притулку. Особливу увагу приділено дослідженню змісту права особи на притулок, його принципів. Докладно проаналізована сутність конституційно-правового інституту притулку в Україні. Розглянуто співвідношення притулку з іншими формами захисту вимушених мігрантів. Розкрито особливості надання статусу біженців, додаткового та тимчасового захисту як форм реалізації особою права на притулок. Наведено конкретні пропозиції щодо удосконалення конституційно-правового забезпечення права особи на притулок в Україні.

Ключові слова: притулок; шукачі притулку; право на притулок; біженці; додатковий захист; особа, що шукає додаткового захисту; особа, що шукає тимчасового захисту; тимчасовий захист; міграція; міграційна політика.

5. Максимович Р. О. Конституційно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні : дис. ... канд. юрид. наук [12.00.02] / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2017. 266 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/ea4c796cccfc3899b5f9ae2874237c20>

Дисертація присвячена проведенню комплексного науково-теоретичного дослідження правової природи конституційно-правового механізму захисту соціальних та економічних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Розглянуто соціально-економічні права як об'єкт конституційно-правового захисту та основа формування соціальної держави; специфіку нормативно-правових гарантій та взаємодію державних і недержавних інституцій покликаних захищати відповідні права; межі захисту соціально-економічних прав осіб, які зазнали негативних наслідків в зоні АТО; правові позиції Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини у сфері захисту соціально-економічних прав. Для досягнення поставленої мети та завдань у дослідженні були застосовані як філософські, загальнонаукові, так і спеціально юридичні методи наукового пізнання. За допомогою діалектичного методу здійснено аналіз економічних та соціальних прав, конституційного механізму їх захисту в процесі становлення та розвитку. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією із перших у вітчизняній науці конституційного права комплексним науковим узагальненням теоретичних та практичних підходів до визначення правової природи конституційно-правового механізму захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні. За результатами проведеного дослідження обґрунтовано та сформульовано низку теоретичних положень, висновків та практичних пропозицій.

Ключові слова: конституційно-правовий механізм захисту, соціально-економічні права, нормативно-правові гарантії, Конституційний Суд України, Європейський суд.

6. Павлишин С. Я. Захист прав і свобод людини в умовах збройного конфлікту: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.02] / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2017. 216 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/930473a02d035f62b3c3c2628a284416>

Досліджено особливості правового закріплення та забезпечення прав і свобод людини під час збройного конфлікту. Розкрито сутність та зміст прав і свобод людини в умовах збройного конфлікту в нашій державі, визначено основні гарантії та особливості їх реалізації. Виявлено, що в сучасних умовах існування виникли нові потреби в напрямку надання прав людині та затвердження їх гарантіями безпеки. Встановлено, опираючись на історичний розвиток ідеї теорії поколінь, новий зміст сучасної теорії п'ятого покоління. Визначено потребу у внесенні змін до

Конституції України та узаконення статусу антитерористичної операції, режиму в районі проведення антитерористичної операції. Запропоновано удосконалене визначення поняття «збройного конфлікту» та з'ясовано розмежування тривалого та тимчасового збройного конфлікту, а також інші особливості даного поняття. Виявлено потребу у законній можливості, за умов дії збройного конфлікту на території держави, призупиняти та/або звужувати зміст та обсяг окремих конституційних прав і свобод людини в тій мірі і в тих межах, яких вимагає гострота конфлікту та стає однією з гарантій захисту прав і свобод людини у відповідних умовах.

Ключові слова: права і свобода людини, гарантії та особливості реалізації прав і свобод людини в умовах збройного конфлікту, конституційний захист людини, обмеження прав і свобод людини під час збройного конфлікту, збройний конфлікт, антитерористична операція, міжнародне право.

7. **Турецька Я. П.** Конституційно-процесуальний статус біженця, як вид правового статусу іноземця: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.02] / Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2019. 211 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/04509b01f0f7069d3470ec0f74a6dfaf>

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню статусу біженця як спеціального статусу, відмінного від статусу громадянина, іноземного громадянина, особи без громадянства, вимушеного переселенця чи внутрішньо переміщеної особи. Обґрунтовано конституційні гарантії прав і свобод біженців як законодавчо закріплені конституційними нормами умови і засоби, спрямовані на забезпечення ефективної реалізації прав і свобод біженців, всебічний захист таких прав від можливих порушень, а також користування благами, що лежать в основі таких прав і свобод. Особливу увагу приділено аналізу змісту інституту субсидіарного захисту на прикладі зарубіжних країн. Докладно проаналізовано стадії процедури отримання особою статусу біженця. Наведено та досліджено спеціальні принципи, що регулюють правове становище біженців, серед яких слід виділити принципи свободи пересування (право обирати місце проживання та вільно пересуватись в межах території країни, за умови законного там проживання), неприпустимість дискримінації (недопущення у застосуванні до особи та/або групи осіб, за визначеними ознаками обмеження у реалізації своїх прав і свобод) та заборона вислання або примусове повернення (недопущення видворення, видачі, передачі, іншого примусового переміщення особи, за межі України, всупереч їх волі

і бажанню, у випадку її законного перебування в Україні). Обґрунтовано пропозиції з удосконалення законодавства України у сфері конституційно-процесуального забезпечення прав і свобод біженців в Україні.

Ключові слова: біженці; особи, які отримують додатковий захист; особи, які отримують тимчасовий захист; мігранти; шукачі притулку; субсидіарні форми захисту; внутрішньо переміщені особи; процедура визнання статусу біженця.

1.3. Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

8. **Книж 3. І.** Цивільно-правова охорона права власності внутрішньо переміщених осіб: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.03]/ Західноукраїнський національний університет. Тернопіль, 2021. 147 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/af27c3367f44f6729e63d9b6a2071130>

Дисертацію присвячено системному дослідженню цивільно-правової охорони права власності внутрішньо переміщених осіб в Україні. Розглянуто генезис цивільно-правової охорони права власності внутрішньо переміщених осіб. Розкрито поняття і надано характеристику цивільно-правової охорони права власності внутрішньо переміщених осіб. Визначено суб'єктний склад правовідносин власності внутрішньо переміщених осіб. Розкрито зміст права власності внутрішньо переміщених осіб. Охарактеризовано процеси набуття і припинення права власності внутрішньо переміщених осіб. Визначено межі здійснення права власності внутрішньо переміщених осіб. На основі системного аналізу положень теорії цивільного та спадкового права, національного й зарубіжного законодавства, практики його застосування сформульовано науково обґрунтовані висновки, пропозиції і рекомендації, спрямовані на вдосконалення чинного законодавства у досліджуваній сфері.

Доведено, що цивільно-правова охорона права власності внутрішньо переміщених осіб – це система заходів і засобів нормотворчого та попереджувального характеру органів державно влади, яка постійно функціонує і спрямована на підтримку реалізації правомочностей права власності внутрішньо переміщених осіб у межах правової поведінки суб'єктів. Визначено, що суб'єктний склад відносин права власності внутрішньо переміщених осіб має особливість, що виявляється в тому, що захист права власності можуть здійснювати як особи зі статусом внутрішньо переміщених, так і громадські організації, волонтери, коли охорона права власності цих осіб є обов'язком України.

Ключові слова: право власності, внутрішньо переміщені особи, захист, охорона, володіння, межі, обмеження, реституція, відшкодування.

9. **Соколов О. М.** Цивільно-правова охорона майнових прав внутрішньо переміщених осіб : дис. ... канд. юрид. наук [12.00.03] / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2018. 211 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/1340ccf24722f02bbc81b3822ce23d4c>

Дисертацію присвячено системному дослідженню науково-практичних проблем цивільно-правової охорони майнових прав внутрішньо переміщених осіб. Розглянуто генезис правового регулювання охорони прав внутрішньо переміщених осіб. Визначено сутність цивільно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб. Розкрито зміст цивільно-правової охорони майнових прав внутрішньо переміщених осіб. Охарактеризовано здійснення майнових прав внутрішньо переміщених осіб. Досліджено проблему набуття та реалізації житлових прав внутрішньо переміщених осіб. З'ясовано особливості спадкування майнових прав внутрішньо переміщеними особами. Охарактеризовано здійснення кредитних праввідносин внутрішньо переміщеними особами. Розглянуто захист прав внутрішньо переміщених осіб у системі захисту цивільних прав та інтересів. Розкрито форми захисту майнових прав внутрішньо переміщених осіб. Охарактеризовано способи захисту майнових прав внутрішньо переміщених осіб. Сформульовано пропозиції з удосконалення цивільно-правової охорони майнових прав внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, права внутрішньо переміщених осіб, майнові права, суд, спадкодавець, спадкоємець, кредитор, житлові права, спадкові права, захист.

1.4. Трудове право; право соціального забезпечення

10. **Алієва С. Т.** Соціальне забезпечення працівників-мігрантів в Україні та країнах ЄС: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.05] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2019. 246 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/e42ad93f7491f2a38ba2ec1416ef6f55>

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню загальних теоретичних напрацювань, а також правового регулювання здійснення соціального забезпечення трудових мігрантів як в Україні, так і в країнах ЄС. У роботі висвітлено загальні теоретичні питання щодо виникнення та сутності трудової міграції, розуміння поняття трудового мігранта та його видів, а також вивчено особливості правового регулювання

соціального забезпечення зазначеної категорії осіб в Україні та в країнах Європи згідно з національною правовою системою, нормами права ЄС і міждержавних дво- та багатосторонніх угод. Розкрито та вдосконалено категоріально-понятійний апарат, зокрема визначено поняття «трудоий мігрант», «трудова міграція», «соціальне забезпечення трудового мігранта», «форми правового захисту трудового мігранта», «заходи правового захисту трудового мігранта». У контексті вивчення правового регулювання даної проблематики виділено основні недоліки соціального забезпечення трудових мігрантів та сформульовано власні пропозиції щодо удосконалення заходів соціального забезпечення та правового захисту працівників-мігрантів.

Ключові слова: трудова міграція, трудоий мігрант, соціальне забезпечення, правовий захист, форми правового захисту, заходи правового захисту, право ЄС, страховий стаж.

11. **Артюх Ю. І.** Правове регулювання соціального забезпечення вимушених переселенців: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.05] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 191 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/e1e4fdbce97bad3d9230fb606165dc1b>

Дисертацію присвячено комплексному та ґрунтовному аналізу правового регулювання соціального забезпечення вимушених переселенців. У роботі з'ясовано сутність соціального забезпечення вимушених переселенців, визначено поняття соціального забезпечення вимушених переселенців, охарактеризовано його ознаки. Досліджено особливості сучасного стану правового регулювання соціального забезпечення вимушених переселенців. Охарактеризовано структуру механізму системи соціального забезпечення вимушених переселенців. З'ясовано специфіку форм і заходів соціального забезпечення вимушених переселенців. Виокремлено проблеми правового регулювання соціального забезпечення вимушених переселенців та надано пропозиції щодо їх вирішення. Проаналізовано позитивний зарубіжний досвід правового регулювання соціального забезпечення вимушених переселенців, виокремлено напрями його запозичення в Україну.

Ключові слова: правове регулювання, соціальне забезпечення, вимушені переселенці, механізм, законодавство у сфері соціального забезпечення, соціальний захист, внутрішньо переміщені особи.

12. **Бабіч-Касьяненко К. В.** Правове регулювання соціально-трудових прав осіб з інвалідністю: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.05]

/ Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля; Харківський національний університет внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України. Харків, 2020. 232 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/d6df58d171527b813279cc9f488643f8>

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей правового регулювання соціально-трудова права осіб з інвалідністю в Україні. У роботі здійснено комплексний аналіз наукових праць, міжнародної та національної нормативно-правової бази, який зумовив напрями дослідження з огляду на євроінтеграційний курс державної соціальної політики України, що передбачає приведення наявного законодавства у відповідність з нормами, вимогами і стандартами Європейського Союзу. Досліджено розвиток закріплених у міжнародному законодавстві положень стосовно захисту соціально-трудова права осіб з інвалідністю та їх вплив на правове регулювання праці та соціального забезпечення таких осіб в Україні. Визначено наявний стан та ефективність правового регулювання системи соціального обслуговування осіб з інвалідністю на сучасному етапі та охарактеризовано специфіку реалізації права на соціальний захист внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю.

Ключові слова: інвалідність, особи з інвалідністю, модель інвалідності, парадигма інвалідності, соціальне забезпечення, праця, державна соціальна політика, внутрішньо переміщена особа, соціальний захист, дискримінація.

13. **Басова І. С.** Внутрішньо переміщена особа як суб'єкт права соціального забезпечення : дис. ... канд. юрид. наук [12.00.05] / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Одеса, 2019. 216 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/2156795824e042092b04e970977114cd>

Дисертація є першим у вітчизняній науці спеціальним комплексним дослідженням статусу внутрішньо переміщеної особи як суб'єкта права соціального забезпечення. У дисертації розглянуто внутрішньо переміщених осіб як правову категорію в історичній ретроспективі та у сучасний період. Охарактеризовано правовий статус внутрішньо переміщеної особи як суб'єкта права соціального забезпечення. Розглянуто міжнародні стандарти соціального захисту внутрішньо переміщених осіб на предмет відповідності ним актів національного законодавства України в цій сфері. З'ясовано особливості правового регулювання статусу внутрішньо переміщеної особи в окремих зарубіжних країнах з метою імплементації позитивного законодавчого досвіду в національну юридичну практику. Визначено поняття та види соціального захисту

внутрішньо переміщених осіб. Охарактеризовано особливості здійснення прав внутрішньо переміщеної особи на такі види соціального захисту, як пенсійне забезпечення, соціальний захист на випадок безробіття, грошову допомогу. Сформульовано теоретично обґрунтовані пропозиції про вдосконалення чинного законодавства України у сфері соціального захисту внутрішньо переміщених осіб з урахуванням міжнародних стандартів та позитивного законодавчого досвіду окремих зарубіжних країн.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, суб'єкти права соціального забезпечення, статус внутрішньо переміщеної особи, пенсійне забезпечення, соціальний захист на випадок безробіття, грошова допомога.

14. **Чижов Д. А.** Правовий механізм забезпечення соціального захисту людини в умовах військових конфліктів: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.05] / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Київ, 2017. 212 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/b166b57d195370cd41f80dd29ed523d9>

У дисертаційному дослідженні розглянуто особливості функціонування механізму забезпечення соціального захисту людини в умовах військового конфлікту в Україні. Комплексно проаналізовано нормативні засади, тенденції та проблеми правозастосування у досліджуваній сфері. Проведено опрацювання та аналіз доктринальних досліджень щодо проблем правового механізму соціального захисту людини в умовах військових конфліктів. Сформульовано визначення соціального захисту, соціально-правового захисту, соціально-правового захисту людини в умовах військових конфліктів. Розглянуто і розроблено пропозиції щодо вирішення проблемних аспектів дотримання, забезпечення і захисту права на соціальний захист учасників антитерористичної операції, вимушених переселенців, осіб, які перебувають у зоні проведення антитерористичної операції та осіб, які залишилися на тимчасово окупованій території. Уперше запропоновано в системі суб'єктів, які забезпечують реалізацію права на соціальний захист учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб, законодавчо закріпити необхідність створення управлінь з питань учасників АТО, членів їх сімей та внутрішньо переміщених осіб у структурі місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; сформульовано нормативно-правові та організаційно-правові гарантії прав і свобод людини та громадянина, зокрема внутрішньо переміщених осіб,

учасників АТО, осіб, які залишилися на окупованих територіях, які діють у сфері функціонування державної влади, суб'єктів громадянського суспільства та міжнародних правозахисних організацій.

Ключові слова: суб'єкти права соціального захисту, права дітей, учасник бойових дій, особа з інвалідністю внаслідок війни, внутрішньо переміщені особи.

1.5. Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

15. **Босий В. П.** Адміністративно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: теоретичний та праксеологічний аспект: дис. ... д-ра юрид. наук [12.00.07] / Науково-дослідний ін-т публічного права. Київ, 2021. 419 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/03ca205ff2e508539797c848c8a5a7a0>

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, яка полягала в тому, щоб розкрити теоретичний і праксеологічний аспекти адміністративно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, обґрунтовано відповідні пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законодавства в цій сфері. Визначено генезис поняття, сутність й елементний склад адміністративно-правового статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Дістали подальшого розвитку висновки щодо необхідності подальшого вдосконалення національного законодавства України у сфері біженців, оскільки в ньому ще мають місце прогалини, правові колізії, вживання застарілої термінології, випадки визначення конституційно-правового статусу біженців підзаконними актами, неврахування інтересів біженців під час внесення змін до законів, а також укладення двосторонніх міжнародних договорів з питань прав людини.

Ключові слова: адміністративний статус; біженці; адміністративно-правовий механізм; Державна міграційна служба України; державна політика у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту; державна міграційна політика.

16. **Вашкович В. В.** Адміністративно-правове забезпечення волонтерства як складова соціальної функції держави: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.07] / Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», Міністерство освіти і науки України.

Ужгород, 2018. 197 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/5a7b238ba0f6502e5d6be14424b20ded>

У дисертації розкрито сутність волонтерства, охарактеризовано волонтерство як складова соціальної функції держави, виокремлено проблеми, з якими стикаються волонтери в своїй роботі, а також сформульовано положення з удосконалення законодавства у відповідній сфері. В роботі досліджено зміст соціальної функції держави як правової категорії та механізм її здійснення, передачу соціальної функції держави недержавним суб'єктам, охарактеризовано поняття «волонтерство», «волонтерська діяльність», визначено адміністративно-правовий статус волонтерів та волонтерських організацій, встановлено особливості правового регулювання волонтерської діяльності в окремих сферах та напрямках, охарактеризовано правові аспекти волонтерства у сфері надання соціальних послуг, у сфері обороноздатності держави, при роботі з внутрішньо переміщеними особами тощо. Удосконалено розуміння поняття «волонтерська діяльність» та зроблено висновок, що законодавець не в повній мірі врахував фактор громадського охоплення, що є важливою та необхідною ознакою для дефінітивного його визначення. Тому пропонується волонтерську діяльність визначати як добровільну, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що реалізується у сфері громадянського суспільства, здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги.

Ключові слова: волонтерство, волонтерська діяльність, адміністративно-правовий статус волонтерів, соціальні послуги, внутрішньо переміщені особи.

17. **Дракохруст Т. В.** Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної міграційної політики України: дис. ... д-ра юрид. наук [12.00.07] / Західноукраїнський національний університет. Тернопіль, 2021. 442 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/488d80def210b05edbc3bb9a0cea73ce>

Дисертацію присвячено системному дослідженню державної міграційної політики України у національній доктрині адміністративного права. Запропоновано концептуально нові підходи до вдосконалення державної міграційної політики України, вирішення важливих теоретичних та прикладних проблем у цій сфері. Досліджено генезис розвитку міграційних процесів в Україні крізь призму обставин і причин їхнього виникнення в різні періоди формування державної міграційної політики та чинних нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання

таких процесів. Значну увагу приділено загальній характеристиці розвитку державної міграційної політики України під впливом євроінтеграційних процесів. Акцентовано на перспективах удосконалення законодавства України про адміністративну відповідальність у сфері міграції. Обґрунтовано висновки та пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання державної міграційної політики України з метою усунення колізій і прогалин у національній нормативно-правовій базі, її гармонізації зі стандартами ЄС та вироблено практичні рекомендації щодо покращення правозастосування у цій сфері.

Ключові слова: міграційна політика, міграційні процеси, міграційна сфера, міграційне законодавство, адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, адміністративні проступки, форми, принципи, методи.

18. **Князєва Ю. А.** Адміністративно-правове регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України: дис. ... канд. наук [12.00.07] / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2024. 249 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/edc1902f23fd5caa7453a601ca9127d7>

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України. Встановлено, що влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, – це передача прав та обов'язків (включно з обов'язками з утримання, виховання, навчання, відповідальності за життя, здоров'я, фізичний і психічний розвиток дитини) щодо захисту прав (зокрема, забезпечення права на виховання в сім'ї) та законних інтересів (зокрема, законного представництва) дитини від однієї особи (суб'єкта) до іншої з наданням відповідного статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, і застосуванням ефективної оптимальної форми влаштування дитини. З урахуванням опрацювання різних наукових, нормативних, публіцистичних джерел, запропоновано умовний варіант періодизації становлення і розвитку адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні та закріплення його у законодавстві.

Ключові слова: адміністративні правовідносини, адміністративно-правове регулювання, влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, влаштування дітей-сиріт, дитина, позбавлена батьківського піклування, дитина-сирота, об'єкт адміністративно-правового регулювання.

19. **Кобець М. П.** Адміністративно-правове забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.07] / Державний науково-дослідний інститут МВС України. Київ, 2017. 270 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/04c32d4d95425f73b3a1d6502aed4d48>

Дисертація присвячена комплексному дослідженню адміністративно-правового забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб в Україні. На основі норм міжнародного та українського адміністративного права, які регулюють адміністративно-правове забезпечення прав цих осіб, практики застосування зазначених норм тощо, проаналізовано теоретичні підходи до адміністративно-правового забезпечення їх прав. Досліджено правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні, визначено його особливості, генезу розвитку, визначено поняття механізму адміністративно-правового забезпечення прав таких осіб в Україні, його структуру, гарантії реалізації прав. На основі зарубіжного досвіду та сформульованих шляхів підвищення ефективності забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб надано пропозиції щодо вдосконалення вітчизняного законодавства з цих питань, гармонізації норм національної правової системи з нормами міжнародного законодавства, ефективного забезпечення прав цих осіб.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, адміністративно-правове забезпечення прав ВПО, міграційна служба, адміністративну відповідальність.

20. **Крахмальова К. О.** Адміністративно-правове забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ... канд. юридичн. наук [12.00.07] / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ : [б. в.], 2017. 210 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/62ad044325613ca7658d8feded658584>

Дисертація присвячена дослідженню адміністративно-правового забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні на сучасному етапі. Проаналізовано стан наукових досліджень, історико-правовий генезис, еволюцію поняття «внутрішньо переміщені особи» у законодавстві України. Сформульовано критерії розмежування поняття «внутрішньо переміщені особи» і «біженці», запропоновано його уніфікацію у всіх нормативно-правових актах України. Для забезпечення об'єктивності, всебічності і повноти дослідження, а також для отримання науково обґрунтованих і достовірних результатів у дисертаційній роботі використано сукупність філософсько-світоглядних, загальнонаукових

і спеціальних методів наукового пізнання. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці адміністративного права досліджень теоретичних і практичних проблем адміністративно-правового забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду у зазначеній сфері.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, вимушені переселенці, біженці, правовий статус ВПО, адміністративне право, адміністративно-правового забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб.

21. Кхасраві О. З. Адміністративно-правове регулювання внутрішніх переміщень населення в умовах проведення військових операцій (на прикладі України та Іраку): дисер. ... к.ю.н. [12.00.07] / Вищий навчальний заклад «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ, 2016. 226 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/77dbda525242a07339101a7c6ac73495>

Дисертація присвячена дослідженню адміністративно-правового регулювання внутрішніх переміщень населення в умовах проведення військових операцій (на прикладі України та Іраку). Розкрито основи внутрішніх переміщень населення в умовах проведення військових операцій: генезис, поняття, ознаки, особливості правового явища внутрішнє переміщення населення. Визначено особливості адміністративно-правового регулювання внутрішніх переміщень населення в умовах проведення військових операцій в 16 Україні та Іраці, зокрема, охарактеризовано нормативно-правове регулювання внутрішніх переміщень населення в умовах проведення військових операцій в Україні та Іраці; розкрито повноваження та компетенцію публічної адміністрації як суб'єкта адміністративно-правового регулювання внутрішніх переміщень населення в умовах проведення військових операцій в Україні та Іраці. З'ясовано особливості міжнародного сприяння внутрішньо переміщеним особам в Україні та Іраці, а саме: поняття та види міжнародної допомоги, а також специфіка взаємодії органів влади з міжнародними організаціями.

Ключові слова: внутрішньо переміщена особа, переселенець, міграція, внутрішнє переміщення, мігрант, публічна адміністрація, міжнародна допомога.

22. Лелеко А. М. Адміністративно-правове регулювання міграційних відносин в умовах спеціальних міграційних режимів: дис. ... канд. юрид.

наук [12.00.07] / Донец. юрид. ін-т МВС України. Маріуполь, 2021. 198 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/1d459ccbd43d5b118e6033480718c453>

Метою дисертаційного дослідження є розкриття сутності адміністративно-правових засобів забезпечення застосування встановлених державою правил проживання та тимчасового перебування на території України, розкриття юридичної природи таких заходів та пошук вирішення проблемних питань в сфері управління міграцією. Актуальність дослідження проблем адміністративно-правового регулювання міграційних відносин в умовах спеціальних міграційних режимів, в першу чергу, обумовлена нагальною потребою у практичному вирішенні вказаних вище питань, що неможливо без попереднього ґрунтовного наукового аналізу, який майже відсутній у теорії вітчизняного адміністративного права: висвітленню даної проблематики в науковій, монографічній, науковопопулярній, навчальній літературі достатньої уваги не приділялося. У дисертації надано комплексну характеристику та розкрито сутність адміністративно-правових засобів забезпечення застосування встановлених державою правил проживання та тимчасового перебування на території України. Досліджена та розкрита юридична природа таких заходів. На підставі аналізу чинного законодавства України розроблено пропозиції щодо вирішення проблемних питань в сфері управління міграцією. Констатовано, що запорукою ефективності державного управління міграційними процесами є, в першу чергу, удосконалення нормативно-правової бази, належне наукове забезпечення аналітичною інформацією, науково обґрунтованими дослідженнями в міграційній сфері та систематизація статистичної бази обліку міграцій.

Ключові слова: міграція, міграційний режим, спеціальний міграційний режим, внутрішня вимушена міграція, збройний конфлікт, надзвичайна ситуація, надзвичайний стан.

23. Михайловський В. І. Адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.07] / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Запоріж. нац. ун-т. Київ, 2018. 209 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/7bc1ec1d9c3426357e69acd5bf320061>

Дисертація є науковим дослідженням адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, теоретичних положень і практичних рекомендацій, визначених у результаті комплексного дослідження адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні та спрямованих на досягнення поставленої

мети. Запропоновано напрями підвищення ефективності реалізації адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні через вдосконалення норм чинного національного законодавства. Сформульовано ряд пропозицій щодо внесення змін і доповнень до законів та актів органів виконавчої влади в Україні, норми яких визначають адміністративно-правовий статус біженців і вимушених переселенців, а також регламентують діяльність органів виконавчої влади, що безпосередньо забезпечують реалізацію правового статусу біженців і вимушених переселенців.

Ключові слова: статус, вимушена міграція, внутрішньо переміщена особа, внутрішній переселенець, адміністративна правосуб'єктність, адміністративно-правовий статус, органи виконавчої влади, омбудсман.

24. Сербин Р. А. Публічно-правове адміністрування благодійництва в Україні: дис. д-ра юрид. наук [12.00.07] / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2016. 433 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/765812833515fce06c971624f85391da>

У дисертації здійснено комплексне та системне дослідження публічно-правового регулювання благодійництва в Україні. Проаналізовано методологію дослідження публічного адміністрування благодійництва в Україні. Розкрито генезис становлення та розвитку цього інституту й еволюцію теоретичних підходів до сутності детермінанти «благодійництво». Охарактеризовано контроль та нагляд за благодійною діяльністю, адміністративну й інші види відповідальності за порушення відповідного регулятивного законодавства. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за своїм характером і змістом дисертація є однією з перших в Україні праць, яка присвячена комплексному та системному дослідженню питання публічного адміністрування благодійництва в Україні. Конкретний внесок дисертанта в наукове розроблення положень публічного адміністрування благодійництва в Україні полягає в обґрунтуванні пропозицій та рекомендацій, що містять елементи наукової новизни й мають теоретичне та практичне застосування.

Ключові слова: благодійництво, благодійна діяльність, публічне адміністрування благодійництва, благодійні організації, публічне адміністрування благодійництва в Україні, суб'єкти благодійництва, інститут благодійництва.

25. Тимчик Г. С. Адміністративно-правовий статус осіб, визнаних біженцями в Україні: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.07] / Нац. авіац. ун-т.

Київ, 2015. 221 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/17a5521f02c96ba003e028f278e3ab15>

Дисертацію присвячено дослідженню правового забезпечення адміністративно-правового статусу осіб, визнаних біженцями в Україні. У роботі надана характеристика адміністративно-правового статусу осіб, визнаних біженцями в Україні. Доведено необхідність застосування до осіб, визнаних біженцями, спеціального адміністративно-правового режиму, який передбачає надання їм додаткових прав та свобод порівняно з іншими суб'єктами адміністративних правовідносин, що пов'язано з низьким рівнем їх соціально-економічної адаптації в країні перебування. Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що це є першою спробою в українській адміністративно-правовій науці комплексної розробки проблем правового регулювання адміністративно-правового статусу осіб, яких визнано біженцями. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд теоретичних положень та практичних висновків, які відрізняються певною новизною у досліджуваній сфері.

Ключові слова: біженці, проблеми біженців, адміністративно-правовий статус біженців, адміністративно-правовий режим біженців, соціально-економічна адаптація біженців, соціальний захист біженців.

26. **Фесенко О. А.** Адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні : дис. ... кандид. юрид. наук [12.00.07] / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2016, 256 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/ebd58b8a3f1d72f4206201da62fb1204>

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб. Розкрито зміст терміна «внутрішньо переміщена особа» на основі аналізу його генези на міжнародному та національному рівнях, здійснено детальний порівняльний аналіз адміністративного статусу іноземців і таких категорій вимушених мігрантів, як біженці, особи, які потребують додаткового, тимчасового захисту, шукачі притулку та внутрішні переселенці. Дисертація є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням, присвяченим проблемам адміністративно-правового статусу ВПО. Уперше запропоновано класифікацію нормативно-правових актів, чинних у системі забезпечення прав і свобод ВПО: 1) за територією дії (міжнародні, регіональні та національні акти); 2) за предметом регулювання (ті акти, що встановлюють засади регулювання статусу ВПО, профільний Закон “Про забезпечення прав і

свобод внутрішньо переміщених осіб”; акти, що регламентують порядок обліку, розселення, грошового забезпечення сімей переселенців; акти, які опосередковано упорядковують відносини в цій сфері); 3) за колом осіб (загальні та спеціальні, які поширюються на окреме коло осіб: іноземців, біженців та осіб зі спеціальним 10 статусом); 4) за юридичною силою, а також територією дії (закони, підзаконні акти центральних і муніципальних органів влади).

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, внутрішні переселенці, адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб, тимчасовий захист, притулок, соціальна інфраструктура, найбільш вразливі представники суспільства.

27. **Цекалова Н. І.** Міграційне право у системі адміністративного права України: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.07] / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 241 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/1d7466dd4217d4f000c48e9f2cdbfce9>

Дисертація присвячена теоретико-правовому аналізу та визначенню місця міграційного права в системі адміністративного права України. Розглянуто передумови формування галузевих утворень у системі адміністративного права України та зроблено висновок про можливість віднесення міграційного права до переліку складових елементів Особливого адміністративного права. З'ясовано поняття та межі правового регулювання міграційного права як складового елементу системи адміністративного права України. Досліджено систему міграційного права та доведено, що остання складається з норм та інститутів. Проаналізовано сутність та види джерел міграційного права. Вивчено поняття та сутність міграційно-правових відносин, які характеризуються специфічними особливостями, що дозволяють виділити їх в окремий вид правових відносин. Проаналізовано суб'єктний склад міграційно-правових відносин, який представлений індивідуальними суб'єктами (іноземними громадянами, особами без громадянства) та органами державної влади, наділеними владними повноваженнями. Досліджено права та обов'язки суб'єктів міграційно-правових відносин. З'ясовано підстави виникнення, зміни та припинення міграційно-правових відносин. Проаналізовано основні напрямки розвитку міграційного права в контексті європейської інтеграції України.

Ключові слова: міграційне право, адміністративне право, правове регулювання міграційного права, міграційно-правові відносини, європейська інтеграція України.

28. **Шейбут Д. В.** Публічне адміністрування у сфері міграції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.07] / ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіон. Акад. упр. персоналом». Київ, 2020. 210 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/77aa3f78e14abb53dcbc4e94c74e0fc0>

В роботі охарактеризовано теоретичні підходи до поняття міграції, розглянуто міграційні права і свободи людини крізь призму національної безпеки і, враховуючи співрозмірність цих понять, запропоновано шляхи удосконалення публічного адміністрування у сфері міграції в Україні. Виділено суб'єкти публічного адміністрування у сфері міграції. За допомогою методу правового аналізу та синтезу узагальнено, що кожний суб'єкт публічного адміністрування у сфері міграції має власні характерні повноваження, що обумовлені їхнім адміністративно-правовим статусом та полягають як у захисті інтересів держави, так і забезпеченні прав і свобод осіб, які реалізують право на вільний вибір місця проживання. Формування комплексної системи компетенції органів влади у сфері міграції має суттєве теоретичне і практичне значення, а також є передумовою правильного визначення їх ролі і місця у забезпеченні права громадян на вільне пересування. Надано авторські пропозиції для удосконалення публічного адміністрування у сфері міграції. Сформульоване поняття «внутрішня репатріація громадян», під яким слід розуміти створення умов для повернення громадян, які були вимушені покинути місце постійного проживання унаслідок негативних подій, розглянуті механізми заохочення репатріації кваліфікованих спеціалістів, яке буде сприяти ліквідації в окремих регіонах дефіциту кваліфікованих кадрів.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, еміграція, імміграція, міграція, міграційний клімат, міграційна політика, міграційні потреби, міграційні ризики, публічне адміністрування у сфері міграції, репатріація, реімміграція.

1.6. Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право

29. **Булгакова Ю. М.** Криминологічна характеристика та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняють внутрішньо переміщені особи в Україні: дис. ... канд. юрид. наук [12.00.08] / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2023. 199 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/b56955959eb9a6152e727928c8feba80>

Дисертація є криминологічним дослідженням кримінальних

правопорушень, що вчиняють внутрішньо переміщені особи в Україні, за результатами якого здійснено аналіз нового явища соціальної дійсності – вчинення кримінальних правопорушень внутрішньо переміщеними особами; надано кримінологічну характеристику кримінальним правопорушенням, що вчиняють внутрішньо переміщені особи, проаналізовано особистісні характеристики внутрішньо переміщених осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, встановлено детермінанти, що їх зумовлюють, та запропоновано заходи запобігання їм. З'ясовано, що більшість суспільно небезпечних проявів із боку внутрішньо переміщених осіб складають кримінальні правопорушення проти власності, авторитету органів державної влади та органів місцевого самоврядування та у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів та ін.; найчастіше такі незаконні прояви мали місце в неокупованих частинах Донецької та Луганської областей, м. Києві, Київській та Дніпропетровській областях. Здійснено аналіз результатів опитування експертів, на підставі чого визначено рівень латентності найбільш поширених кримінальних правопорушень проти власності. Надано поняття внутрішньо переміщеної особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення. Запропоновано авторську класифікацію заходів (соціально-економічних, правових, інформаційних, культурних та психологічних) загальносоціального запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються внутрішньо переміщеними особами із наданням характеристики відповідних виділених груп таких заходів. За результатами емпіричного дослідження визначено головні спеціально-кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняють внутрішньо переміщені особи.

Ключові слова: міграція, внутрішньо переміщена особа, інтеграція внутрішньо переміщених осіб, злочин, злочинність, кримінальне правопорушення, віктимність, латентність.

1.7. Філософія права

30. **Павлів-Самойл Н. П.** Філософсько-правовий феномен міграції у контексті глобалізаційних процесів в Європі (кінець XX – початок XXI ст.): дис. ... д-ра юрид. наук [12.00.12] / Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України. Львів, 2021. 499 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/bb69c2c656744ce5cdf4b2bb2bb39dd9>

У дисертаційному дослідженні здійснено комплексний філософсько-правовий аналіз феномена міграції у контексті глобалізаційних процесів

в Європі кінця XX – початку XXI ст. Проведено історіографічний огляд дослідження обраної проблематики, розглянуто еволюцію формування концептуальних засад феномена міграції, сформовано авторську методологію філософсько-правового дослідження феномена міграції. Подано розуміння природно-феноменологічної сутності міграції в епоху глобалізації, феномен міграції розглянуто як явище відкритої системи суспільства, феномен міграції репрезентовано як умову особистісної свободи особи. Проаналізовано філософсько-правову сутність особи мігранта, розкрито природно-правові особливості правосвідомості та правової культури мігранта, розкрито питання акомодатії особи мігранта. Особлива увага приділена дослідженню європейської моделі правового регулювання діяльності мігрантів та міжнародно-правових гарантій статусу біженців. З'ясовано глобалізаційні виклики, які постають перед внутрішньо переміщеними особами. Виокремлено проблеми у регулюванні міграційних процесів та окреслено напрями вдосконалення законодавчого регулювання міграційних процесів.

Ключові слова: міграційні процеси, сутність міграції, особистісна свобода, філософсько-правова сутність особи мігранта, акомодатія особи мігранта, природно-правова особливість мігранта, глобалізаційні виклики.

1.8. Право

31. **Андрела А. В.** Конституційно-правовий статус біженців та шукачів притулку: сучасні підходи : дис. ... д-ра філософ. [081] / Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2023. 178 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/64456>

У дисертаційній роботі проведено дослідження сучасних підходів конституційно-правового статусу біженців та шукачів притулку. У результаті проведеного дисертаційного дослідження, в основі аналізу якого виступають правові доктрини, нормативно-правові акти вітчизняного та міжнародного права, практики їх реалізації, дисертантом сформульовано новий підхід до визначення конституційно-правового статусу біженців та шукачів притулку а також авторський погляд на інститут притулку в цілому. Визначено, згідно аналізу змісту поняття «біженець» у міжнародноправових нормах дозволяє повністю скласти уявлення про його обсяг. Автором констатовано відсутність у Конституції України, як головному нормативно-правовому акті, визначення поняття «біженець». Звернено увагу, що з боку Президента України, як гаранта Конституції,

здійснюється мало кроків на зустріч біженцям, для вирішення їх проблем на місцях. Сформульовано авторський погляд на інституційну систему притулку Європейського Союзу слід розділити на судову та позасудову. Сформульована необхідність за зразком західних сусідів, впровадити норму про надання обмеженого права голосу для осіб, які отримали статус біженця, за для швидшого асимілювання у суспільство. Провівши аналіз фактичних проблем осіб-шукачів притулку в Україні, сформульовано 3 основні категорії: проблема з житлом, проблема працевлаштування, проблема паспортизації документів.

Ключові слова: правовий статус біженця, правовий статус шукача притулку, інститут притулку, жертва переслідувань, зовнішня агресія, окупація, міжнародний захист.

32. **Васечко В. О.** Конституційно-правові основи співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо статусу переміщених осіб : дис. ... д-ра філософії [081] / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2024. 203 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/62f5c9add0a31dd53a7c0e52e5eca023>

Дисертація є комплексним науковим дослідженням теоретичних аспектів і практичної реалізації конституційно-правових основ співробітництва України з країнами-членами ЄС щодо статусу переміщених осіб з України, аналізі особливостей їх забезпечення в правотворчій і правозастосовній діяльності та розробка на їх основі висновків, узагальнень і пропозицій щодо вдосконалення законодавства, що регулює правовий статус переміщених осіб з України в державах – членах Європейського Союзу. Доведено, що тимчасовий захист є однією з форм міжнародного захисту, яка покликана надати мінімальний рівень захисту в ситуаціях, пов'язаних з «масовим припливом» вимушених мігрантів. Конвенція про статус біженців 1951 року не містить положень, що стосуються ситуацій, пов'язаних з «масовим припливом». Починаючи з 80-х років ХХ ст. у рамках Організації Об'єднаних Націй почали звертати увагу на ситуації, пов'язані з «масовим припливом» (massinflux) або «масовим результатом» (massexodus), зокрема Виконавчий комітет Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців ухвалив низку висновків, що стосуються цього питання. Однак всі прийняті на універсальному рівні міжнародно-правові акти мали рекомендаційний характер. На регіональному європейському рівні у рамках Європейського Союзу 2001 року було прийнято Директиву № 2001/55/ЄС про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту

у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому.

Ключові слова: Європейський Союз, конституційноправові основи, біженці, директива, європейська система притулку, права людини, право притулку, тимчасовий захист.

33. **Гурін Д. М.** Адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні: дис. ... д-ра філософії [081] / Приватний заклад вищої освіти «Київський міжнародний університет»; Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2020. 163 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/da833a36136dfba8f6c36dc5f6a1a992>

У роботі комплексно досліджено адміністративно-правове забезпечення статусу біженця в Україні, а також вироблено науково обґрунтовані пропозиції стосовно вдосконалення чинного законодавства у цій сфері. Досліджено генезис поняття «біженець» у міжнародному та національному законодавстві. Запропоновано авторське бачення адміністративно-правового забезпечення статусу біженця. Охарактеризовано елементи адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні (об'єкт, суб'єкти, засоби, процедури). Визначено суб'єктів адміністративно-правового забезпечення статусу біженців та наведено їх класифікацію. Класифіковано нормативно-правові акти, які стосуються адміністративно-правового забезпечення надання статусу біженця в Україні. Охарактеризовано засоби адміністративно-правового забезпечення надання статусу біженця. Запропоновано шляхи удосконалення засобів адміністративно-правового забезпечення статусу біженця в Україні. Проаналізовано поняття, основні та факультативні стадії процедури набуття статусу біженця. Окреслено недоліки процедури надання статусу біженця. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України, яке стосується надання статусу біженця.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, об'єкт, суб'єкти, засоби, процедури, статус, біженець, шукачі притулку, Державна міграційна служба України, надання статусу біженця.

34. **Ісаєва Н. С.** Соціально-економічні та культурні права і свободи внутрішньо переміщених осіб та гарантії їх реалізації: теоретико-правова характеристика: дис. ... д-ра філософії [081] / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2021. 218 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/8088ffa4717e3247abae5c636500d807>

Дисертація є одним із перших комплексних теоретико-правових досліджень соціально-економічних та культурних прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та їх гарантій у вітчизняній юридичній науці, в якому проведено системне опрацювання та формування сучасного розуміння соціально-економічних та культурних прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, розкрито особливості гарантій забезпечення цих прав і свобод та подальші шляхи удосконалення, враховуючи міжнародний досвід та європейську інтеграцію України.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, соціально-економічні права та свободи внутрішньо переміщених осіб, культурні права та свободи внутрішньо переміщених осіб, гарантії реалізації прав та свобод внутрішньо переміщених осіб, інтеграція внутрішньо переміщених осіб, дискримінація внутрішньо переміщених осіб, національні меншини.

35. Корнілова О. В. Медична допомога як вид соціального забезпечення: дис. ... д-ра філософії [081] / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. 262 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/21b439e1a01e18f98a2fda47d437e3f5>

У дисертації досліджено теоретичні та практичні проблеми правового регулювання медичної допомоги як виду соціального забезпечення, а також сформульовано пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства України в цій сфері та практики його застосування. Обґрунтовано виділення у системі охорони здоров'я України чотирьох рівнів, а саме: наднаціонального, національного, територіального та локального і охарактеризовано особливості кожного із зазначених рівнів. Виокремлено три етапи впровадження електронної системи охорони здоров'я: 1 етап – інформаційний; 2 етап – реалізація програми «Доступні ліки» під управлінням Національної служби здоров'я України з видачою електронних рецептів на препарати; 3 етап – прикінцевий, спрямований на формування повноцінної бази даних медичних карт пацієнтів, що допомагатиме лікарям отримувати повну інформацію про стан пацієнта, а останнім – швидкий доступ до власної інформації щодо здоров'я та сприятиме покращенню й оптимізації процесу взаємодії лікаря та пацієнта. Досліджено правовий статус, функції та повноваження, практику діяльності НСЗУ як складової системи охорони здоров'я. Здійснено порівняльно-правовий аналіз міжнародних стандартів медичної допомоги (акти ООН, ВООЗ, МОП, Ради Європи, ЄС) та законодавства України у цій сфері. Досліджено зміст права на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Здійснено

класифікацію медичної допомоги як виду соціального забезпечення за низкою критеріїв. Виокремлено та охарактеризовано основні ознаки екстреної медичної допомоги, суб'єктів її надання, зміст, місце надання. Сформульовано поняття «взаємодопомога» як виду екстреної медичної допомоги. У дисертації сформульовані й інші теоретично обґрунтовані пропозиції про вдосконалення актів законодавства в частині медичної допомоги як виду соціального забезпечення.

Ключові слова: система охорони здоров'я, медична допомога, соціальне забезпечення, екстрена медична допомога, первинна медична допомога, вторинна (спеціалізована) медична допомога, третинна (висококваліфікована) медична допомога, паліативна медична допомога, медична реабілітація.

36. **Коршун А. А.** Правовий статус внутрішньо переміщених осіб: теоретико-правовий аспект : дис. ... д-ра філософії [081] / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2021. 178 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/f2dbcad1a-430c46109ae00fc2676d50d>

Дисертація є одним із перших у вітчизняній науці комплексним теоретико-правовим дослідженням правового статусу внутрішньо переміщених осіб, в якому на основі сучасної правової доктрини, положень національного законодавства та міжнародних стандартів й практики їх застосування розкрито елементи правового статусу внутрішньо переміщених осіб, визначено проблеми та шляхи удосконалення забезпечення окремих видів прав внутрішньо переміщених осіб в умовах трансформації державної політики захисту цієї категорії осіб. Розкрито поняття «принципи правового статусу внутрішньо переміщених осіб», «права внутрішньо переміщеної особи» та «обов'язки внутрішньо переміщеної особи». Опрацювання робіт у сфері філософії, соціології, історії, психології, юриспруденції, управлінської науки зумовило виокремлення двох основних напрямів, що стали основою дослідження проблематики правового статусу внутрішньо переміщених осіб: 1) розгляд питань правового статусу як загальної теоретичної категорії у праві та різні його аспекти; 2) вивчення питань правового статусу внутрішньо переміщених осіб. Сформульовано поняття «гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Запропоновано визначення поняття «організаційно-правові гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» – внутрішньо узгоджена система інституцій, до якої входять органи публічної влади та інститути громадянського суспільства,

діяльність яких спрямована на забезпечення, реалізацію та захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: правовий статус внутрішньо переміщених осіб, політичні права внутрішньо переміщених осіб, право на житло внутрішньо переміщених осіб, духовно-культурні права внутрішньо переміщених осіб, гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, нормативно-правові гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, організаційно-правові гарантії прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

37. **Кошляк Н. Е.** Інституційний механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні: теоретико-правова характеристика : дис. ... д-ра філософії [081] / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2024. 270 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/0f46e12239e2c192edde40adbe7f168d>

Дисертація є одним із перших у вітчизняній правовій науці комплексним теоретико-правовим дослідженням, якому на основі аналізу правової доктрини, національного законодавства та міжнародних стандартів, зарубіжного досвіду, розкрито сутність, структуру та особливості інституційного механізму забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні в умовах євроінтеграції, воєнного стану та повоєнного періоду. Запропоновано визначення поняття «інституційний механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»: це цілісна складна система упорядкованих елементів, що визначають та реалізують державну політику з питань внутрішньо переміщених осіб. Структура інституційного механізму забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: 1) інституції (суб'єкти), що забезпечують права і свободи внутрішньо переміщених осіб; 2) нормативно-правова основа забезпечення їх прав і свобод; 3) мета, форми, способи та засоби, гарантії забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Метою інституційного механізму є 1) створити належні юридичні і фактичні умови, зробити реальними і доступними закріплені права і свободи людини і громадянина для осіб, які набули правового статусу внутрішньо переміщеної особи; 2) збалансувати їх вразливе становище, що погіршилось внаслідок обставин, які спровокували вимушене переміщення; 3) поновити справедливість для внутрішньо переміщених осіб. Розкрито поняття та сутність функцій інституційного механізму та принципів інституційного механізму забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Сформульовано визначення поняття

«методологія дослідження інституційного механізму забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Ключові слова: інституційний механізм, права і свободи, внутрішньо переміщені особи, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, інтеграція, принципи права, гарантії, воєнний стан, територіальна цілісність.

38. **Кульчицький Т. Р.** Правове регулювання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ... д-ра філософ. [081] / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2022. 224 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/1dd335c251fb443daedeb778d5628f2c>

Дисертація є комплексним дослідженням правового регулювання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні. Охарактеризовано правовий статус внутрішньо переміщеної особи як суб'єкта права на соціальний захист; визначено поняття соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та досліджено юридичні гарантії соціального захисту внутрішньо переміщених осіб; охарактеризовано соціальні виплати, що надаються внутрішньо переміщеним особам; з'ясовано специфіку їхнього пенсійного забезпечення; проаналізовано правові питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб у правовідносинах зайнятості; розкрито гарантії реалізації ними права на житло; охарактеризовано послуги соціальної інтеграції та реінтеграції як вид соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. Доведено взаємозв'язок соціальних потреб та права на соціальний захист внутрішньо переміщеної особи. Запропоновано прийняти єдиний Порядок, у якому передбачити всі види таких виплат, правові підстави, умови й процедуру отримання, зобов'язаних суб'єктів та відповідальність. Вперше обґрунтовано, що передбачена законодавством правова підстава отримання відмови у призначенні грошової допомоги внутрішньо переміщеній особі для покриття витрат на проживання – наявність у її власності житлового приміщення/частини житлового приміщення, що не відповідає соціальним житловим нормативам, є правообмежувальною, та повинна бути змінена відповідно до соціальних стандартів. Запропоновано законодавчо заборонити застосовувати правообмежувальні строки звернення у процедурі призначення та надання соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, соціальна потреба, соціальний захист, юридичні гарантії, державні соціальні стандарти, соціальні допомоги, пенсійне забезпечення, право на житло, послуга соціальної інтеграції та реінтеграції, послуги в сфері зайнятості.

39. **Марченко А. В.** Органи місцевого самоврядування у механізмі забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: теоретико-правовий аспект: дис. ... д-ра філософії [081] / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2024. 284 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/7fe50efcf60f804c2595099fa2611127>

Дисертація є одним із перших комплексних теоретико-правових досліджень, присвячених ролі ОМС в механізмі забезпечення прав і свобод ВПО у вітчизняній правовій науці. У роботі, на основі аналізу правової доктрини, національного законодавства та зарубіжного досвіду, досліджено сутність та особливості функціонування ОМС у механізмі забезпечення прав ВПО у контексті сучасних процесів державотворення та правотворення. Здійснено нове обґрунтування змістовних характеристик механізму забезпечення прав і свобод ВПО, включаючи визначення поняття, основних ознак та складових елементів. До ключових складових цього механізму належать: нормативно-правова база, яка визначає правові засади та гарантії забезпечення прав ВПО; інституційний склад, що включає суб'єктів державної влади, ОМС, громадські організації та інші інституції, які здійснюють функції у сфері захисту прав ВПО; організаційно-управлінський інструментарій, що охоплює методи, процедури та інструменти реалізації соціальної політики щодо ВПО; гарантії забезпечення прав і свобод, які спрямовані на створення умов для ефективної реалізації прав переселенців. Одним із ключових підмеханізмів є механізм забезпечення прав і свобод ВПО органами місцевого самоврядування, який відповідає за реалізацію прав переселенців на локальному рівні та координує діяльність щодо їхньої інтеграції в територіальні громади. Цей підмеханізм функціонує в умовах децентралізації та передбачає реалізацію політик, що сприяють соціальній інтеграції та недискримінації ВПО. Таким чином, механізм забезпечення прав і свобод ВПО виступає як багатокомпонентна та динамічна система, здатна адаптуватися до змінних соціально-правових умов та забезпечувати всебічний захист переселенців у процесі їх інтеграції в приймаючі громади.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, внутрішньо переміщені особи, переселенці, механізм забезпечення прав і свобод ВПО.

40. **Посмітна В. В.** Адміністративна правосуб'єктність мігрантів в Україні: дис. ... д-ра філософії [081] / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2023. 250 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/fef78d7c9fc45d9d8de2316074e76341>

Дисертація є першим у вітчизняній науці адміністративного права монографічним дослідженням адміністративної правосуб'єктності мігрантів в Україні та однією із перших робіт, присвячених вивченню особливостей виникнення та припинення правосуб'єктності мігранті в різної видової приналежності з урахуванням реалій Української держави. Уперше: визначено поняття «мігранти» у вузькому (іммігранти та емігранти) та в широкому [іммігранти; емігранти (у т.ч. зовнішні трудові мігранти); біженці та особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту; внутрішні мігранти (внутрішньо переміщені особи та внутрішні трудові мігранти)] аспектах; обґрунтовано необхідність дослідження адміністративної правосуб'єктності мігрантів відповідно до принципу диференційованого підходу до різних категорій мігрантів; встановлено порядок та умови виникнення адміністративної правосуб'єктності іммігрантів (осіб, які постійно проживають за межами України, та осіб, які перебувають в Україні на законних підставах); доведено, що із темпоральної точки зору адміністративна правоздатність, адміністративна дієздатність та адміністративна деліктоздатність іммігранта виникають одночасно; визначено особливості функціонування військових адміністрацій як суб'єктів забезпечення адміністративної правосуб'єктності мігрантів на місцевому рівні на час дії воєнного стану.

Ключові слова: адміністративна правосуб'єктність, міграція, мігранти, внутрішньо переміщені особи, публічне адміністрування, права людини, публічний інтерес, цифрова трансформація, світовий досвід.

41. **Роговенко О. В.** Правове регулювання міграції (соціально-трудоий аспект) : дис. ... д-ра філософії [081] / Сумський національний аграрний університет. Суми, 2023. 263 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/6402f4e80239000855ac3d72146eb054>

Акцентовано увагу на тому, що з метою удосконалення правового регулювання внутрішньої трудової міграції необхідно враховувати наступні аспекти: розробка чітких та прозорих механізмів реєстрації мігрантів та контролю за їхнім працевлаштуванням; підвищення відповідальності роботодавців за порушення законодавства про працю мігрантів та укладення незаконних угод; забезпечення доступу мігрантів до ринку праці, особливо в тих регіонах, де виникає підвищена потреба в робочій силі; підтримка мігрантів у процесі адаптації до нового соціального та культурного середовища, зокрема надання допомоги у вивченні мови та знайомстві з місцевою культурою; захист прав мігрантів на робочому місці, зокрема прав на гідні умови праці, соціальний захист

та медичну допомогу; розробка та впровадження спеціальних програм та проєктів, спрямованих на підтримку внутрішньої трудової міграції, включаючи навчальні та професійні курси, фінансову підтримку та пільги для мігрантів; забезпечення координації між різними державними органами та міжнародними організаціями у сфері внутрішньої трудової міграції; вдосконалення механізмів міжнародного співробітництва в галузі трудової міграції, зокрема укладення угод про захист прав мігрантів, вирішення спірних питань та координація дій; розвиток онлайн-ресурсів; забезпечення правового захисту мігрантів шляхом правового супроводу процесів міграції та надання консультацій мігрантам.

Ключові слова: міграція, права мігрантів, роботодавець, міграційна політика, правове регулювання праці, трудове законодавство, соціальна політика, захист прав і свобод мігрантів, ринок праці.

42. **Торяник В. О.** Правові засади інтеграції (реінтеграції) внутрішньо переміщених осіб та громадян, які тимчасово перемістилися за кордон: дис. ... д-ра філософії [081] / Сумський державний університет. Суми, 2025. 235 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/fe9ceaa4d8b7a-faefd4aa95d5910f7c4>

Дисертація є комплексним науковим дослідженням, присвяченим удосконаленню теоретичних і практичних правових засад інтеграції (реінтеграції) внутрішньо переміщених осіб і громадян, які тимчасово перемістилися за кордон. Актуальність теми дослідження обумовлено необхідністю вирішення глобального демографічного провалля в Україні, дефіцитом спеціалістів на ринку праці, забезпеченням прав українців за кордоном, оскільки надання тимчасового захисту для українців у державах ЄС, стан їхньої соціальної підтримки залежить від багатьох чинників як на рівні ЄС, так і на рівні окремих країн ЄС, невизначеністю щодо тривалості активної фази воєнних дій, економічного стану України після ухвалення політичного рішення про завершення воєнних дій. Унаслідок проведеного дисертаційного дослідження й системного аналізу здобутків вітчизняної та зарубіжної правничої науки, чинного законодавства України і зарубіжних країн, практики його застосування, права ЄС виконано наукове завдання з удосконалення правових засад інтеграції (реінтеграції) внутрішньо переміщених осіб і громадян, які тимчасово перемістилися за кордон, сформульовано певні теоретичні висновки та внесено низку пропозицій до національного законодавства в досліджуваній сфері.

Ключові слова: інтеграція, реінтеграція, внутрішньо переміщена особа,

тимчасовий прихисток, правовий механізм інтеграції (реінтеграції), доступ до соціального забезпечення, право на компенсацію, житлова програма.

43. **Рудаков Д. І.** Цивільно-правове регулювання відносин у сфері реалізації фізичними особами права на доступне житло: дис. ... д-ра філософії [081] / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2024. 196 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/3690d82269ac80f351aaadc17442d671>

Дисертаційна робота є комплексним науково-теоретичним дослідженням цивільно-правового регулювання відносин у сфері реалізації фізичними особами права на доступне житло в умовах гармонізації законодавства України до права Європейського Союзу. У роботі досліджено поняття житла як особливого об'єкта цивільних правовідносин та його видів в Україні, а також з'ясовано систему джерел правового регулювання відносин у сфері реалізації фізичними особами права на доступне житло. У роботі запропоновано увести зміни та зробити застереження про те, що громадянин України не може скористатися будь-якою із програм державної підтримки для придбання (будівництва) доступного житла, якщо визначає та обумовлює нормативну площу доступного житла, включаючи в розрахунок членів сім'ї – громадян країни агресора, чи держави з території якого відбулося вторгнення та напад на Україну. Здійснено характеристику охорони прав та інтересів фізичних осіб у сфері забезпечення їх доступним житлом, досліджено особливості захисту законних інтересів і прав фізичних осіб на доступне житло. У контексті реалізації фізичними особами права на «доступне» житло та забезпеченні їх цим житлом, під охороною треба розуміти законодавчу регламентацію механізму здійснення фізичними особами прав та інтересів з метою одержання «доступного» житла, а під захистом – безпосередньо механізм, що спрямований на попередження чи недопущення порушення житлових прав та інтересів фізичної особи, а також на їх відновлення або відшкодування заподіяної майнової та немайнової шкоди. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що дисертація є комплексним науково-теоретичним дослідженням цивільно-правового регулювання відносин у сфері реалізації фізичними особами права на доступне житло в умовах гармонізації законодавства України до права Європейського Союзу та приведення його у відповідність до високих світових стандартів, на основі якого зроблено висновки та вироблено рекомендації і пропозиції щодо вдосконалення правової регламентації у зазначеній сфері.

Ключові слова: житло, доступне житло, майно, договір, придбання житла, будівництво житла, немайнове право, охорона, захист, права, інтереси, фізичні особи, юридичні особи.

44. Федорчук І. І. Правовий механізм забезпечення конституційного права на житло: дис. ... д-ра філософії [081] / Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. Хмельницький, 2024. 229 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/f9c27298d8cc4f83107d803f03a399de>

У дисертаційному дослідженні вперше проведено комплексне дослідження правового механізму забезпечення конституційного права на житло, що дозволило визначити методологічні засади функціонування та застосування правового механізму забезпечення конституційного права на житло як природного, суб'єктивного, невідчужуваного права людини. Досліджено генезис права на житло та механізму його забезпечення та з'ясовано, що конституційне право на житло постало із суміжних права на власність, на недоторканність житла, та його захист. Запропоновано класифікувати нормативно-правові акти у сфері забезпечення конституційного права на житло, напрацьовані упродовж «конституційного» періоду, за критерієм їх спрямованості в чотири групи: ситуаційні; організаційні; економічно-фінансового спрямування; програмні. Проаналізовано конституційне право на житло та механізм його забезпечення як об'єкт наукового дослідження. Розкрито понятійно-категоріальні основи правового механізму забезпечення конституційного права на житло. Сформовано авторське визначення поняття «правовий механізм забезпечення конституційного права на житло». Класифіковано функції правового механізму забезпечення конституційного права на житло у дві групи за критерієм характеру їх спрямованості – основні (імплементативна, охоронна й захисна) й додаткові (ціннісна, рефлексійна, трансформаційна, гарантійна, превентивна). Проаналізовано зміст та систему правового механізму забезпечення конституційного права на житло й виділено три його складові: нормативно-правові акти; суб'єкт правового механізму забезпечення конституційного права на житло (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, відповідні підприємства, установи та організації); об'єкт праворегулюючої діяльності (житловий фонд).

Ключові слова: житло; право на житло; конституційне право на житло; забезпечення права на житло; правовий механізм; реалізація конституційного права на житло; охорона і захист конституційного права на житло; війна; агресія; майно; державні кошти; державно-приватне партнерство; державні фінанси.

45. **Бовкун Е. М.** Захист Конституційних прав внутрішньо переміщених осіб : дис. ... д-ра філософії [081] / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2021. 170 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/68b88ca9382e859a3270cc9eb85b74b2>

У дисертації проведений комплексний аналіз теоретико-методологічних проблем конституційно-правового регулювання забезпечення і захисту прав внутрішньо переміщених осіб. Здійснене дослідження дозволило обґрунтувати і сформулювати ряд нових наукових положень та практичних рекомендацій, спрямованих на конкретні зміни до чинного законодавства та правозастосовної практики в Україні задля підвищення рівня захисту внутрішньо переміщених осіб та пошук нових механізмів і інноваційних рішень у контексті адаптації законодавства України до стандартів Європейського Союзу.

Ключові слова: міграція, вимушена міграція, внутрішньо переміщена особа, правовий статус, права людини, правозахисний механізм.

1.9. Міжнародне право

46. **Синявський П. М.** Міжнародно-правове регулювання у сфері надання притулку: дис. ... д-ра філософії [293] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2021. 146 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/ca8364713f4d5d5226a863845271919d>

Дисертація присвячена комплексному дослідженню правового регулювання питань надання притулку у міжнародному праві, праві Європейського Союзу та національному законодавстві України. З урахуванням новітніх досягнень правової науки, системно досліджено право особи на притулок, сформульовано ряд наукових положень і практичних рекомендацій для правового забезпечення права особи на притулок у контексті адаптації українського законодавства до міжнародно-правових стандартів та стандартів Європейського Союзу. Проаналізовано становлення та розвиток інституту притулку у міжнародному праві, охарактеризовано послідовність заходів, що зумовили утворення та забезпечення функціонування Управління Верховного комісара ООН у справах біженців як найавторитетнішого агентства системи ООН, що опікується проблематикою біженців, осіб без громадянства, внутрішньо переміщених осіб, окреслено основні положення базових міжнародних документів щодо біженців – Конвенції ООН про статус біженців 1951 р. та Протоколу 1967 року до неї, а також Глобальної угоди з питань біженців та Нового пакту щодо міграції та притулку як механізмів сучасності

стосовно розподілу тягара відповідальності між державами у наданні допомоги шукачам притулку.

Ключові слова: притулок, захист, шукачі притулку, біженці, Конвенція про статус біженців 1951 р., Глобальна угода про біженців, УВКБ ООН, система притулку.

2. ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

2.1. Соціальна психологія; психологія

47. **Панов М. С.** Психологічні основи професійної реадaptaції особистості в умовах проблемогенного соціуму: дис. ... д-ра психол. наук [19.00.05] / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Сєверодонецьк, 2020. 440 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/3b2bfb9096fe09ac2c3c9410deb696c>

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення та нове розв'язання проблеми професійної реадaptaції особистості в умовах проблемогенного соціуму у соціально-психологічному вимірі. Запропонована концепція дослідження забезпечила можливість системного розкриття психологічних основ професійної реадaptaції особистості в умовах проблемогенного соціуму. Проаналізовано особливості дослідження процесу професійної реадaptaції особистості у контексті провідних теоретичних підходів та концепцій, зокрема, біхевіоризму, психодинамічного напрямку, гуманістичної психології, когнітивізму, інтеракціоністської теорії, культурологічної, емотивної та соціальної концепцій та системно-діяльнісного підходу, серед яких на найбільшу увагу заслуговує суб'єкт-суб'єктна парадигма останнього, у межах якої наголошується на важливості не тільки особистісних змін, але й активного перетворення людиною навколишнього соціального середовища відповідно до власних потреб та позиції. Показано, що особливого значення здатність до продуктивної професійної реадaptaції набуває в умовах сучасного проблемогенного соціуму, який часто порушує відчуття внутрішньої психологічної безпеки особистості, що вимагає від неї продуктивної адаптаційно-перетворювальної діяльності, спрямованої як на трансформацію зовнішнього простору, так і на активні самозміни у напрямку пошуку дієвих шляхів реалізації власного професійного потенціалу. Розроблено методичний інструментарій оптимізації процесу професійної реадaptaції та соціально-психологічної

підтримки безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб під час їх професійної реадaptaції.

Ключові слова: особистість, професійна реадaptaція, адаптаційний потенціал, проблемогенний соціум, ресурси професійної реадaptaції, безробітні, внутрішньо переміщені особи.

48. **Педько К. В.** Психологічні чинники відновлення соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб : дис. ... канд. психол. наук [19.00.05] / Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ, 2019. 296 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/19ab4cf7060febe48a1f4f8cc0c3add2>

У роботі представлено результати дослідження впливу психологічних чинників на відновлення соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб. Соціальний капітал визначено як сукупність актуальних та потенційних ресурсів соціальної мережі особи, які вона використовує виходячи зі своїх інтересів. В якості його компонентів виділено ресурси соціальної мережі актора, довіру та готовність до взаємодопомоги. Представлено теоретичну модель впливу психологічних чинників на відновлення соціального капіталу внутрішньо переміщених осіб, де в якості чинників виокремлено їх соціальну ініціативність, атитюди та перцептивно-інтерактивну компетентність. Встановлено, що найбільшу зміну показників соціального капіталу у внутрішньо переміщених осіб викликають такі психологічні чинники, як соціальна автономність, переконаність в доброті оточуючого світу, орієнтація на прийняття партнера та орієнтація на досягнення компромісу. Найбільш рухливими сферами соціального капіталу є готовність до взаємодопомоги щодо людей поза межами групи, з якою себе ототожнює переселенець, та готовність до взаємодопомоги членам власної групи, а також дозвіллевий ресурс та ресурс продуктивних вмінь.

Ключові слова: соціальний капітал, внутрішньо переміщені особи, довіра, соціальна ініціативність, перцептивно-інтерактивна компетентність, атитюди.

2.2. Медична психологія

49. **Шпильовий Я. В.** Клініко-психологічна характеристика тривожно-депресивних розладів у жінок – внутрішньо переміщених осіб та дружин військослужбовців-учасників АТО (феноменологія, психогенез, комплексна медико-психологічна допомога) : дис. ... канд.

мед. наук [19.00.04] / Харківська медична академія післядипломної освіти, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького. Харків, 2017. 206 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/9e3cfc48eccf81a0d57663e129aef3cb>

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і наведено нове вирішення актуальної задачі медичної психології щодо підвищення ефективності спеціалізованої медичної допомоги пацієнткам з сучасними тривожно-депресивними розладами різного психогенезу (жінкам – внутрішньо переміщеним особам та дружинам військовослужбовців-учасників АТО), шляхом обґрунтування, створення і впровадження в клінічну практику системи комплексної медико-психологічної допомоги даному контингенту на основі вивчення їх клініко-психологічної феноменології й особливостей формування. Доведено, що жінки з тривожно-депресивними розладами різного психогенезу (внутрішньо переміщені особи та дружини військовослужбовців-учасників АТО) являють собою унікальні в клініко-психологічному та соціально-психологічному аспектах контингенти, яким притаманні специфічні характеристики психопатологічних проявів, патоперсоналогічні трансформації та особливості соціально-психологічної дезадаптації. Науково обґрунтована та впроваджена в практику охорони здоров'я система комплексної медико-психологічної допомоги жінкам з сучасними тривожно-депресивними розладами різного психогенезу (внутрішньо переміщеним особам та дружинам військовослужбовців-учасників АТО), складовими якої є психофармакологічне втручання, психокорекція та заходи з психосоціальної адаптації. Встановлена висока ефективність запропонованих заходів відносно нормалізації психоемоційної сфери за рахунок дезактуалізації психоемоційних порушень та покращення якості життя хворих.

Ключові слова: невротичні тривожно-депресивні розлади, жінки, внутрішньо переміщені особи, дружини військовослужбовців-учасників АТО.

2.3. Психологія

50. **Базиленко К. П.** Психологічні складові соціальної акомодациї вимушених переселенців : дис. ... д-ра філософії [053] / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2025. 208 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/a64b899852513ddc6c38e4e65a63983a>

Дисертацію присвячено дослідженню психологічних складових

соціальної акомодатії вимушених переселенців. Проведено теоретико-методологічний аналіз проблеми соціальної акомодатії, яка розглядається як сучасне розуміння процесу адаптації та інтеграції особистості вимушених переселенців. Констатовано, що в сучасній науковій спільноті спостерігається ситуація, коли традиційна термінологія не повністю відповідає потребам дослідження актуальних питань. Підкреслено, що термін «адаптація» не відображає всіх аспектів життя українських вимушених переселенців та їхнього пристосування до нових умов. Натомість поняття «соціальна акомодатія» є більш точним і охоплює ширший спектр явищ, дозволяючи людям співіснувати з представниками інших етнокультур, вивчати їхні традиції та моральні цінності, зберігаючи при цьому власну ідентичність. Соціальна акомодатія розглядається як процес і результат, що передбачає узгодження поведінки людини з умовами середовища, з урахуванням її попереднього досвіду. Виділено й досліджено когнітивний компонент у структурі соціальної акомодатії вимушених переселенців. Цей компонент включає процеси усвідомлення та інтеграції характеристик соціального середовища, які сприяють адаптації. Підкреслено, що внутрішньоособистісна адаптивність є важливим чинником у процесі психологічної підтримки та корекції стану вимушених переселенців. Виділено й досліджено індивідуально-особистісний компонент у структурі соціальної акомодатії вимушених переселенців.

Ключові слова: соціальна акомодатія, вимушені переселенці, когнітивний компонент, індивідуально-особистісний компонент, сила нервової системи, альтруїзм-егоїзм, пошукова активність, копінг-стратегії, життестійкість, психологічне благополуччя.

51. **Бєлоусова К. В.** Психологічні чинники адаптації тимчасово переміщених осіб до нових умов життєдіяльності під час війни : дис. ... д-ра філософії [053] / Університет Григорія Сковороди в Переяславі. Переяслав, 2024. 330 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/8356da6260c57e2c54a29316e4f9366>

У дисертації проаналізовано різні визначення поняття «адаптація»: засвоєння соціальних норм, динамічний процес, динамічний стан оптимальності, «асиміляція» і «акомодатія» та та ін. Представлено уточнене формулювання цього поняття, визначено компоненти механізму адаптації й обґрунтовано їх раціональність та відповідність досліджуваного феномену психічній реальності в процесі оптимізації; здійснено аналіз результатів вітчизняних і зарубіжних наукових

розвідок щодо вивчення процесу адаптації у тимчасово переміщених осіб; з'ясовано, що в більшості досліджень адаптацію ототожнюють із соціальним середовищем і менше уваги приділяється саме психологічним особливостям; схарактеризована психологічна адаптація; представлено чинники психологічної адаптації, її функції; розкрито сутність успішної адаптації та представлено взаємозв'язок загальнофункціонального механізму адаптації з індивідуально-психологічними особливостями переселенців. З урахуванням компонентів механізму адаптації обґрунтовано критерії і показники її діагностики та розроблено психодіагностичний інструментарій; виявлено незадовільний стан і низький рівень адаптації тимчасово переміщених осіб, що зумовило потребу здійснити комплекс психокорекційних заходів щодо забезпечення оптимізації успішної адаптації переселенців. Відповідно до результатів діагностики розроблено і впроваджено в благодійних організаціях, закладах вищої освіти програму оптимізації для внутрішньо переміщених осіб, а також тренінг, що забезпечує успішну адаптацію переселенців до нових умов життєдіяльності під час війни. Експериментально доведено, що успішна адаптація можлива лише за умов цілеспрямованих впливів на емоційну сферу, адаптаційну поведінку, особистісні й комунікативні якості переселенців.

Ключові слова: психологічна адаптація, внутрішні переселенці; афективна, особистісна, когнітивна сфери; адаптивність, функції адаптації; посттравматичний стресовий розлад; стресостійкість та соціальна адаптація; соціальна адаптація, реабілітаційний потенціал, механізми саморегуляції.

52. **Боровинська І. Є.** Соціально-психологічні стратегії життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб : дис. ... д-ра філософії [053] / Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2022. 301 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/ef68f96b3cc6a52f11a97f0607e26ba5>

У роботі представлено результати теоретичного та емпіричного дослідження соціально-психологічних стратегій життєвої успішності, актуальність якого була зумовлена потребою переосмислити та виділити стратегії, які сприяють досягненню життєвого успіху внутрішньо переміщеними особами (ВПО), які переїхали внаслідок воєнного конфлікту на сході України та анексії Криму. В умовах вимушеного переїзду ВПО стикаються з цілою низкою проблем, таких як: адаптація до нових умов проживання, пошук джерел заробітку і забезпечення родини,

зміна соціального статусу, прийняття територіальною громадою. Не обравши ефективної стратегії, людина не може системно планувати, діяти послідовно, досягати поставленої мети. Саме тому тема дослідження «Соціально-психологічні стратегії життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб» набуває особливого значення в сучасних умовах. У ході виконання роботи вперше: – розроблено поняття «соціально-психологічні стратегії життєвої успішності», яке розглянуто як спосіб взаємодії особи з іншими людьми для досягнення балансу і єдності важливих компонентів життєвої успішності. Визначено перелік соціально-психологічних стратегій життєвої успішності: опора на підтримку близьких людей; звернення по допомогу до фахівців; дії за взірцем інших успішних людей; взаємовигідна співпраця; маніпулятивна поведінка; інтеграція в спільноту. Набули подальшого розвитку: – уявлення про життєвий успіх, життєву успішність як нетотожні поняття; – уявлення про роль кризових подій у розгортанні життєвого успіху і життєвої успішності. Уточнено: – уявлення про зміну рівня життєвої успішності у зв'язку з переселенням та адаптацією до наслідків воєнного конфлікту; – можливі засоби оцінки ефективності коучингу та застосування якісних і кількісних показників. Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для корекційної психологічної роботи з ВПО, розробки навчальних та адаптаційних програм, навчання співробітників соціальних служб, розробки тренінгових програм для такої роботи.

Ключові слова: життєвий успіх, життєва успішність, маніпулятивна поведінка, соціально-психологічні стратегії життєвої успішності, внутрішньо переміщені особи, внутрішнє переселення.

53. **Діброва В. А.** Стратегії конструювання особистісного майбутнього внутрішньо переміщеними особами : дис. ... д-ра філософії [053] / Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2023. 206 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/31e68fd67692579926315324be5c0b07>

У роботі представлено результати теоретичного та емпіричного дослідження стратегій конструювання майбутнього внутрішньо переміщеними особами. Актуальність дослідження обумовлена значним збільшенням вимушеної міграції всередині країни внаслідок розпочатої Російською Федерацією ще у 2014 році війни. Вимушений переїзд та пов'язані з ним складнощі психологічного, соціального та матеріального характеру накладають відбиток на сприйняття особистістю часу свого життя та на баланс минулого, теперішнього та майбутнього як структурних

складових психологічного часу. Виявлення стратегій конструювання особистісного майбутнього ВПО, їх змісту та особливостей застосування, сприяє більш глибокому розумінню ставлення ВПО до майбутнього та його перспектив, побудові подальшого життя не просто згідно нових умов, а і з урахуванням нових можливостей, отриманих після переселення. Наукова новизна отриманих даних. У ході виконання роботи уперше: – представлено конструкт ретроспективного майбутнього як особливості конструювання майбутнього ВПО; – запропоновано стратегіальний підхід до дослідження конструювання особистісного майбутнього ВПО. Уточнено: – визначення конструювання особистісного майбутнього як процесу свідомого, організованого та комплексного творення особистістю власного майбутнього згідно наявного образу майбутнього, що базується на індивідуальних особливостях особистості, попередньому досвіді та впливі соціальних обставин; – роль травматичних подій у сприйнятті особистістю часу свого життя; – психологічні характеристики внутрішньо переміщених осіб в контексті часу життя; – уявлення про взаємозв'язки базових переконань та ставлення до невизначеності з часовими перспективами; – відмінності часових перспектив ВПО та осіб, які не мають досвіду вимушеного переселення.

Ключові слова: конструювання особистісного майбутнього, стратегії конструювання майбутнього, особистість, внутрішньо переміщені особи, вимушена міграція, травма, адаптація, життєві перспективи, часові перспективи, психологічний час.

54. Кердивар В. В. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту : дис. ... д-ра філософії [053] / Національний університет цивільного захисту України. Харків, 2021. 163 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/8a2a48642b1a8f6b3058650052d0e0b5>

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що: вперше: – у вітчизняній психології запропоновано підхід до вивчення синдрому жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту; – визначені та проаналізовані основні соціально-психологічні детермінанти виникнення синдрому жертви у внутрішньо переміщених осіб; – розроблено та апробовано батарею психодіагностичних методик, що дозволяє встановлювати наявність/відсутність синдрому жертви у внутрішньо переміщених осіб; удосконалено: – шляхи та методи виявлення серед постраждалих від надзвичайної ситуації воєнного характеру тих, хто потребує

психологічної допомоги та підтримки; набуло подальшого розвитку поняття «синдром жертви внутрішньо переміщеної особи», що відображає істотні зміни і трансформації в адаптації до нових умов життя у внутрішньо переміщених осіб, які зазнали значного негативного впливу у зв'язку із ситуацією вимушеного переїзду та стали жертвами подій війни. Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання практичними психологами Державної служби України з надзвичайних ситуацій та працівниками соціальних служб Міністерства соціальної політики України при розробці рекомендацій та цільових програм щодо мінімізації негативних психологічних наслідків впливу надзвичайної ситуації воєнного характеру на людину.

Ключові слова: синдром жертви, внутрішньо переміщена особа, віктимологія, менталітет жертви, переселенець, воєнний конфлікт.

55. Лазаренко В. О. Переконструювання просторової ідентичності внутрішньо переміщених осіб засобами ментального картографування: дис. ... д-ра філософії [053] / Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ, 2020. 295 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/033d25641064b0e3d8699d801fcf5bc3>

У роботі представлено результати дослідження особливостей переконструювання просторової ідентичності внутрішньо переміщених осіб в Україні, отримані завдяки використанню нового для української соціально-психологічної науки методу ментального картографування. Об'єктом даного дослідження є просторова ідентичність внутрішньо переміщених осіб. Предметом дослідження є особливості переконструювання просторової ідентичності ВПО засобами ментального картографування. Ідентичність визначена як багаторівневий системний конструкт, що формується внаслідок осмислення особою своєї належності до певної спільноти та суб'єктивного ставлення до цієї належності; просторова ідентичність – як усвідомлене відчуття особою власної належності до певного простору чи спільноти, що в ньому локалізована. Завдяки детальному аналізу створених респондентами карт було продемонстровано особливості застосування цього дослідницького методу у соціальній психології загалом, та для дослідження просторової ідентичності особи зокрема. Запропоновано розгляд феномену просторової ідентичності ВПО у спектрі «локальна ідентичність – українська ідентичність – переселенська ідентичність». За підсумками дослідження можна стверджувати, що застосування методу ментального картографування в поєднанні з нарративним інтерв'ю

сприяє подоланню онтологічних розривів у автонаративі, проте його переконструювальний потенціал реалізовується по-різному у різних осіб, чи, на більш узагальненому рівні, кластерів респондентів. Для респондентів з надкластеру «позитивно адаптованих» картографування виступає як спосіб структурувати власний досвід та усвідомити множинність власної просторової ідентичності (локальної, української та переселенської водночас). Для респондентів кластеру «соціально травмованих» картографування має радше діагностичний потенціал, може сприяти просторовій локалізації травми та артикулювати найбільш проблемні області просторової ідентичності.

Ключові слова: ідентичність, внутрішньо переміщені особи, ментальне картографування, переконструювання, стратегії адаптації, місце, простір, травма переселення, наратив.

3. МЕДИЧНІ НАУКИ

3.1. Акушерство та гінекологія

56. **Романенко І. Ю.** Репродуктивні втрати у жінок – внутрішньо переміщених осіб: оптимізація діагностики, лікування та профілактики: дис. ... д-ра медичних наук [14.01.01] / Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України. Тернопіль, 2021. 371 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/d94dcb01d470a46f49a9b238a7870c61>

Дисертаційна робота присвячена зниженню частоти акушерських і перинатальних ускладнень у вагітних із загрозою переривання вагітності в I і II триместрах, які мають статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО), шляхом розробки і впровадження науково обґрунтованої комплексної програми медико-психологічної діагностики, лікування та профілактики. Було проведено динамічне проспективне комплексне обстеження 343 вагітних в I і II триместрах вагітності, які знаходилися на стаціонарному лікуванні з приводу загрози переривання вагітності (ЗПВ), а також амбулаторно спостерігалися в лікарнях Луганської області в 2015-2017 роках. Проведено визначення психоемоційного стану, гормонального гомеостазу, мікронутрієнтного статусу, особливостей мікробіоценозу репродуктивних шляхів, якості життя, показані роль та вплив головного болю (ГБ), представленого головним болем напруги (ГБН) та мігренню, в клінічній картині перебігу вагітності. Проведена комплексна оцінка

значущості та встановлений характер і щільність взаємозв'язків між клініко-акушерськими, лабораторно-інструментальними та психометричними характеристиками. Доповнено наукові дані щодо формування груп ризику невиношування вагітності у жінок-ВПО у співставленні з клінічним перебігом вагітності, психоемоційним станом, гормональним та мікронутрієнтним профілем, станом мікробіоценозу репродуктивних шляхів. Обґрунтовано використання алгоритму діагностики, лікування та профілактики акушерських і перинатальних ускладнень у вагітних-внутрішньо переміщених осіб із загрозою переривання вагітності в I і II триместрах з урахуванням виявлених особливостей патогенезу.

Ключові слова: вагітність, внутрішньо переміщені особи, акушерські та перинатальні ускладнення, депресія, диссомнічні порушення, гормональний профіль, біохімічний гомеостаз, медико-психологічна корекція, якість життя.

3.2. Психіатрія

57. **Вербицький Є. Ю.** Посттравматичний стресовий розлад у вимушених переселенців із зони антитерористичної операції : дис. ... канд. мед. наук [14.01.16] / Державний заклад «Луганський державний медичний університет». Рубіжне, 2020. 190 с. URL: <https://dir.ukrntei.ua/view/okd/860846a058833087dae7e866844e65e0>

Дисертацію присвячено вивченню впливу психотравмуючих факторів на розвиток ПТСР у вимушених переселенців із зони АТО. Встановлено, що у ВП із зони АТО в 69,17 % випадків були констатовані стрес-асоційовані розлади, і в 20,80 % ПТСР. У дисертації проведено теоретичне узагальнення й визначене рішення важливої науково-практичної задачі сучасної психіатрії, що полягає в обґрунтуванні епідеміологічних, клініко-психопатологічних, клінікостатистичних, патопсихологічних та імунологічних особливостей перебігу ПТСР у ВП із зони бойових дій для створення алгоритму комплексної терапії психотропними середниками та гепатопротекторними препаратами з імуномодулюючою активністю. ПТСР у ВП із зони АТО супроводжувався порушеннями функцій імунної системи, що має прояв у пригніченні фагоцитарної активності макрофагів і зростанні імунокомплексних реакцій з формуванням дисбалансу фракційного складу циркулюючих імунних комплексів. Додаткове використання гепатопротектору антраля в складі психокоригуючої терапії ВП із зони АТО з наявністю ПТСР значно покращує їх психічний стан і нормалізує функції імунної системи.

Ключові слова: посттравматичний стресовий розлад, тривожний тип ПТСР, дисфоричний тип ПТСР, астеничний тип ПТСР, соматоформний тип ПТСР, вимушені переселенці, циркулюючі імунні комплекси, терапія ПТСР, гепатопротектор, стрес-асоційовані розлади.

58. Коваленко Н. В. Клініко-психопатологічні особливості психічних та поведінкових порушень у тимчасово переміщених осіб (діагностика, клініка, психопрофілактика, лікування): дис. ... канд. мед. наук [14.01.16] / Державна установа «Науково-дослідний інститут психіатрії Міністерства охорони здоров'я України». Київ, 2021. 173 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/212efa9e32811f62a6e4aad2121ec0ae>

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуальної наукової задачі психіатрії – розробки системи діагностики, психопрофілактики та оптимізації надання спеціалізованої психіатричної допомоги (СПД) внутрішньо переміщеним особам (ВПО) на основі дослідження клініко-психопатологічних особливостей психічних та поведінкових порушень і розладів у мігрантів. Усього у дослідженні за умови отримання інформованої згоди взяло участь 245 дорослих ВПО, з яких було відібрано 130 осіб. Всі респонденти розподілились на 3 групи: 1) група хворих з соматичною патологією (ГХСП) – 43 ВПО (33%) – контингент з діагностованими раніше хронічними захворюваннями за соматичним профілем; 2) група хворих з психічною патологією (ГХПП) – 43 ВПО (33%) – респонденти з інвалідністю за психічним профілем; 3) група «умовно» здорових (ГУЗ) – 44 ВПО (34%) – особи, які не мали тяжких хронічних захворювань/інвалідності, скарг на психічний стан до військового конфлікту. Встановлено, що серед порушень і розладів психіки та поведінки домінували тривожний і великий депресивний синдроми – 37,7% і 23,8% відповідно (з переважанням в ГХПП і ГУЗ). На другому місці було зловживання алкоголем – 16,2% (з переважанням в ГХПП і ГХСП), панічний синдром – 10,0% (з переважанням в ГУЗ і ГХСП), інші депресивні – 8,5% (з переважанням в ГХСП і ГУЗ) та соматоформний розлад – 6,9% (з переважанням в ГХСП). Останні місця займали розлади переїдання та нервова булімія (5,4% і 0,8% відповідно). У ГХСП відсоток виявлених порушень був вищим, ніж поширеність останніх при коморбідних соматичних захворюваннях, а фабула емоційних проявів відповідає змісту пережитих психотравматичних подій, що свідчить про появу психічних феноменів, пов'язаних саме з психотравматичним фактором збройного конфлікту та вимушеним переміщенням. Ефективність розробленої нами системи доведена за позитивною динамікою

клініко-психопатологічних проявів ПППіР, покращенням усіх складових якості життя ВПО, а її впровадження в лікувально-діагностичний процес поліпшило стан здоров'я мігрантів, сприяючи одужанню і швидкій їх інтеграції у суспільні процеси.

Ключові слова: біженці, внутрішньо переміщені особи, вимушена внутрішня міграція, психічні та поведінкові порушення і розлади, якість життя.

59. **Самойлова О. В.** Розлади адаптації у дітей із родин вимушених переселенців (клінічні особливості, діагностика, мішені психотерапії) : дис. ... канд. мед. наук [14.01.16] / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2018. 174 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/6dbbe6abe5f14af882ff977fc3f35501>

Наукова робота присвячена вирішенню актуальної проблеми сучасної психіатрії – дослідження клініко-психопатологічних та патофизиологічних особливостей з виокремленнями мішеней психотерапії дітей із родин вимушених переселенців з розладами адаптації. Дослідження проводилось упродовж 2014–2016 рр. З дотриманням принципів біоетики було обстежено 66 дітей та підлітків 7–18 років із родин вимушених переселенців. В результаті роботи були отримані дані щодо клініко-психологічних, патогенетичних, віко-статевих та інших особливостей РА серед дітей-переселенців. Було визначено вираженість проявів основних клінічних синдромів цих розладів та встановлено рівні й механізми формування РА і суїцидальних ризиків цих дітей. Встановлені загальні прояви наслідків дії психотравмуючих чинників на дитячий організм і основні характерологічні риси дитячої особистості при РА. Науково визначено віко-статеві та демографічні особливості формування рівнів тривожності та депресії серед дітей – вимушених переселенців зі встановленням кореляційно-регресійних взаємозв'язків з формуючими факторами. Було констатовано та визначено наявність і вираженість основних захисних психофізіологічних механізмів у дітей-переселенців та виокремлено мішені психотерапії.

Ключові слова: діти із родин вимушених переселенців, розлади адаптації, посттравматичний стресовий розлад, мішені психотерапії, психотравмуючий фактор, стрес, психологічний захист.

3.3. Медицина

60. **Гальченко А. В.** Психосоціальна дезадаптація у внутрішньо переміщених осіб (клініко-психопатологічні, патопсихологічні особливості та реабілітація): дис. ... д-ра філософії [222] / Полтавський державний медичний університет. Полтава, 2021. 207 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/742b328408aaa446f5a7d5f5b465bbe4>

З'ясовані клініко-психопатологічні особливості пацієнтів, що є внутрішньо переміщеними особами та їх взаємозв'язок з психосоціальною дезадаптацією. Вперше доведено взаємозв'язок між психогенним психічним розладом таваріантом і тяжкістю перебігу психосоціальної дезадаптації у внутрішньо переміщених осіб. Вперше вивчено провідні фактори психотравми у внутрішньо переміщених осіб з урахуванням гендерних відмінностей, виокремлено, як гострі, так і хронічні чинники. З'ясовано вплив психотравми на формування психосоціальної дезадаптації, якість життя та соціальне функціонування внутрішньо переміщених осіб. Вперше вивчено патопсихологічні особливості внутрішньо переміщених осіб з урахуванням варіанту психосоціальної дезадаптації та психогенногопсихічного розладу. На основі отриманих результатів соціально-демографічного, клінікоанамнестичного, клініко-психопатологічного та психодіагностичного методів обстеження розроблено принципи та алгоритм надання допомоги внутрішньо переміщеним особам з психосоціальною дезадаптацією. Розроблено комплексну персоніфіковану лікувально-реабілітаційну програму у внутрішньо переміщених осіб з психосоціальною дезадаптацією та невротичними розладами, з урахуванням гендерних особливостей, віку та особистісних особливостей. Обґрунтовано та доведено її високу ефективність з дезактуалізацією стану психосоціальної дезадаптації у внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: психосоціальна дезадаптація, внутрішньо переміщені особи, невротичний розлад.

61. **Ліхолетов Є. О.** Лікування та реабілітація осіб, що зазнали психосоціального стресу в умовах військового конфлікту : дис. ... д-ра філософ. [222] / Дніпровський державний медичний університет. Дніпро, 2022. 213 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/4aa5f9cc4f8f0cf5b09da82f9766192d>

Досліджено особливості клініко-психопатологічної симптоматики, вивчено вираженість депресивних проявів, встановлено особливості

стрес-долаючої поведінки, проведено оцінку якості життя, проаналізовано ураженість посттравматичним стресом цивільних осіб, які зазнали психосоціального стресу в умовах військового конфлікту. Визначено диференціацію психопатологічної симптоматики залежно від певної соціальної групи, з переважанням у родичів загиблих учасників бойових дій проявів obsесивно-компульсивної симптоматики, у родичів учасників бойових дій, які не постраждали – депресії, у вимушених переселенців – соматизації і тривожності при загальній помірній вираженості психопатологічної симптоматики і найбільшій її кількісній вираженості у вимушених переселенців. Установлено переважання в цивільних осіб, які зазнали психосоціального стресу в умовах військового конфлікту, конструктивної копінг-стратегії планування вирішення проблеми з диференціацією копінг-поведінки в окремих соціальних групах з використанням копінг-стратегій позитивної переоцінки й конфронтаційного копіngu в родичів загиблих учасників бойових дій, стратегій самоконтролю і позитивної переоцінки в родичів учасників бойових дій, які не постраждали, і стратегій пошуку соціальної підтримки, дистанціювання й самоконтролю у вимушених переселенців. Установлено найвищу ураженість посттравматичним стресом вимушених переселенців з переважанням у них симптоматики уникання і збудливості, а в родичів загиблих учасників бойових дій – симптоматики вторгнення. На підставі отриманих даних обґрунтовано й розроблено систему різновекторної оцінки за напрямками клініко-психопатологічного стану та психосоціального реагування і функціонування, сформовано прогностичну оцінку ризику ускладнень як за окремими сферами, так і в комплексній взаємодії клінічних і соціально-психологічних чинників.

Ключові слова: цивільні особи, адаптаційні розлади, психосоціальний стрес, військовий конфлікт, родичі учасників бойових дій, вимушені переселенці.

62. Толстая Т. Ю. Тривожні розлади у вимушених переселенців (клініко-психопатологічні особливості, діагностика, терапія) : дис. ... д-ра філософ. [222] / Харківський національний медичний університет. Харків, 2024. 155 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/b86151e4a5ab292d5224c4a904d11798>

Мета роботи: на основі вивчення клініко-психопатологічних та патопсихологічних особливостей тривожних розладів у вимушених переселенців, розробити персоніфіковану систему їх комплексної терапії та профілактики та оцінити її ефективність. Для досягнення поставленої

мети, за умови інформованої згоди з дотриманням принципів біоетики та деонтології на базі КНП ХОР «Обласна клінічна психіатрична лікарня №3» та у Центрі ментального здоров'я «Restart» проведено комплексне обстеження 165 хворих на тривожні розлади, обох статей, у віці 20 – 55 років. Основну групу склали 93 хворих вимушених переселенців (53 жінки та 40 чоловіка), контрольну – 72 хворих (40 жінок та 32 чоловіка), які постійно проживають в м. Харкові та Харківської області. Усі пацієнти отримували регламентовану психофармакотерапію згідно кліничних протоколів. Встановлено, що клінічна структура тривожних розладів у обстежених хворих представлена змішаною тривожно-депресивною реакцією (F43.22) – $28,2 \pm 1,2\%$ обстежених основної та $35,4 \pm 1,3\%$ контрольної групи, панічним розладом (F41.0) – $36,4 \pm 1,3\%$ та $38,2 \pm 1,3\%$ відповідно, генералізованим тривожним розладом (F41.1) – $35,4 \pm 1,3\%$ обстежених основної та $26,4 \pm 1,2\%$ контрольної груп. Описано феноменологію депресивної симптоматики та соматичних еквівалентів тривоги у структурі тривожних розладів у вимушених переселенців. Розроблена модель формування тривожних розладів у вимушених переселенців, яка лягла в основу створення комплексної персоналізованої системи терапії тривожних розладів у вимушених переселенців з диференційованим використанням методів психофармакотерапії, психотерапії та психосвіти.

Ключові слова: тривожні розлади, вимушене переселення, фармакотерапія, психотерапія, реабілітація.

4. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

4.1. Теорія та історія державного управління

63. **Капінус О. Я.** Особливості державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ... канд. наук з держ. упр. [25.00.01] / Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. Харків – Івано-Франківськ, 2021. 215 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/f44b81c924f5710d97c5db793d6319b7>

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні змісту, особливостей реалізації та напрямів трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. На підставі застосування системного, інституціонального, комплексного, кластерного, комунікативного, гендерного підходів було

сформульовано базове поняття дослідження – «державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб» яке являє собою систему правових, соціально– економічних, організаційних та інформаційних заходів за такими напрямками: здійснення міграційного контролю (реєстрація, облік) ВПО; створення нормативно-правової бази для вирішення проблем ВПО; розроблення спеціальних державних соціально-економічних програм надання екстреної допомоги суб'єктам внутрішньої вимушеної міграції, вирішення їх соціально-економічних проблем; проведення заходів щодо адаптації, інтеграції та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб; запобігання дискримінації зазначеної категорії громадян. Обґрунтовано напрями трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні: зміна структурно-функціональної моделі реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб; розширення предметного поля державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб завдяки створенню дієвого механізму взаємодії органів влади з громадськими об'єднаннями; перетворення інститутів громадянського суспільства на нових акторів публічної політики; запровадження інструментів публічної політики для вирішення питань вимушених переселенців; інституціалізація та подальший розвиток публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб. Розроблено Концепцію реалізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, що базується на застосуванні координаційних зав'язків між органами державного управління всіх рівнів та органами місцевого самоврядування; містить завдання, основні напрями, очікувані результати реалізації публічної політики щодо ВПО. А також розроблено модель публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні на основі партнерської взаємодії органів влади, інститутів громадянського суспільства та бізнесу.

Ключові слова: державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб, трансформація державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, інституціалізація публічної політики щодо ВПО, інститути громадянського суспільства, концепція реалізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, модель публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

4.2. Механізми державного управління

64. **Дергач А. В.** Механізми державного управління міграційними процесами в Україні: дис. ... канд. наук з держ. упр. [25.00.02] / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2018. 206 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/cb79f8fa58b91d3af6c9c991f63962d3>

У дисертаційній роботі розроблено концептуальні положення та отримано результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання в галузі науки державного управління щодо розробки і функціонування механізмів державного управління міграційними процесами в Україні, їх логічний взаємозв'язок та правила взаємодії. У дисертації уперше розроблено соціально орієнтовану модель механізмів державного управління міграційними процесами, яка побудована на засадах детермінованості впливу відповідних механізмів; модель передбачає, що після гармонізації передусім законодавства (правовий механізм) і формування фінансових та економічних стимулів (фінансово-економічний механізм), що забезпечуються охопленням усіх істотних складових та чинників сфери міграції, відбувається комплексний запуск інших механізмів (суспільно-політичного, безпекового, інформаційного, мотиваційного, контролю та організаційного) для формування в Україні високих соціальних стандартів, що серед іншого забезпечуються створенням умов для тимчасової трудової міграції, яка в певний період часу здатна компенсувати незадоволені в державі потреби та інтереси громадян. Удосконалено класифікацію механізмів державного управління міграційними процесами.

Ключові слова: міграційні процеси, державне управління міграційними процесами в Україні, механізми державного управління міграційними процесами в Україні.

65. **Дяченко А. В.** Механізми інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні : дис. ... канд. наук з держ. управління [25.00.02] / Національна академія державного управління при Президентові України. Київ, 2020. 252 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/1b285924d0afcc50d648fb83456e1c47>

У дисертації обґрунтовано механізми інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні та реалізації довгострокових рішень щодо цієї групи громадян як пріоритету державної соціальної політики в Україні та подано напрями їх удосконалення на основі запровадження консолідованого механізму. Визначено особливості формування

механізмів інтеграції внутрішньо переміщених осіб та показано, що державні органи загалом ефективно відреагували на кризу, хоча інституціональна структура щодо надання послуг внутрішньо переміщеним особам була ускладнена залученням багатьох міністерств та відомств до надання підтримки внутрішньо переміщеним особам без будь-якої справжньої координації між ними. На основі аналізу потреб внутрішньо переміщених осіб встановлено чинники, які уповільнюють їх інтеграцію. Це, зокрема, відсутність постійного житла (що змушує багатьох внутрішньо переміщених осіб повертатися на попереднє місце проживання, навіть якщо їх будинків там не залишилося); працевлаштування як спосіб забезпечення засобів до існування (40% внутрішньо переміщених осіб не можуть знайти роботи відповідно до свого професійно-кваліфікаційного рівня, відчувають дискримінацію з боку роботодавців); матеріальне забезпечення (навіть ті, хто працює, не можуть забезпечити всі потреби сім'ї – орендна плата, одяг, харчування, освіта, здоров'я, розвиток дітей тощо). Серед незадоволених потреб внутрішньо переміщених осіб – доступ до медичного обслуговування, освіти, нереалізованість громадянських прав, доступ до інформації. Негативне ставлення до внутрішньо переміщених осіб впливає на емоційний стан людей, обумовлює їх депривацію і погіршує їх здатність до інтеграції. Систематизовано зарубіжний досвід реалізації довгострокових рішень щодо внутрішньо переміщених осіб та визначено пріоритетні напрями цієї діяльності. Центральною у вирішенні проблеми має бути гуманітарна складова, яка не повинна залежати від політичних рішень. Доцільним видається запозичення грузинського досвіду щодо впровадження єдиного багатофункціонального реєстру внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: інтеграція, соціальна адаптація, державна соціальна політика, внутрішньо переміщена особа, індекс інтеграційної спроможності.

66. **Муц Л. Ф.** Формування та реалізація державної міграційної політики: теорія, методологія, практика : дис. ... д-р наук з держ. упр. [25.00.02] / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2019. 478 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/d3ad727e5e60f85a378d3889106a9c9d>

У дисертації досліджено сутність та зміст державної міграційної політики, виділено принципи на яких вона ґрунтується, розкрито методологічні підходи щодо її формування. Запропоновано напрями визначення методології під час реалізації державної міграційної

політики з урахуванням сучасних запитів. Розглянуто сучасні форми міграції населення. Досліджено роль держави в управлінні міграційними процесами, розглянуто теоретичні підходи щодо планування державної міграційної політики. Вивчено сучасний стан міграційних процесів в Україні за видами міграції, виділено аспекти та основні мотиви трудової міграції населення, встановлено основні причини, внаслідок яких відбувається інтелектуальна еміграція. Надано пропозиції щодо вдосконалення державної міграційної політики в напрямі нормативно-правового забезпечення. Запропоновано механізм інтеграції іноземців та осіб без громадянства до українського суспільства, надано рекомендації щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб до територіальних громад, у яких вони тимчасово перебувають. Розроблено механізм забезпечення легальної міграції населення, який визначає основний інструментарій, що врегульовує міграційні процеси, де особлива увага приділяється трудовій міграції. Надано практичні рекомендації щодо вдосконалення прикордонного контролю міграційних потоків. Надано пропозиції з удосконалення міграційної політики в напрямі її узгодження із соціально-економічним розвитком держави. Наведено рекомендації щодо вдосконалення інформаційно-комунікаційного забезпечення міграційних процесів в Україні. Запропоновано напрями підвищення якості обслуговування населення в межах реалізації міграційної політики та розглянуто можливість запровадження європейського досвіду у виробленні й реалізації державної міграційної політики України.

Ключові слова: державна міграційна політика, міграційні процеси, інтеграція, адаптація, форми міграції, міграційні потоки

67. **Соловійов Є. В.** Механізми державного регулювання у сфері внутрішньої вимушеної міграції в Україні: дис. ... канд. наук з держ. упр. [25.00.02] / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2020. 161 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/78511998611a3d62f33c952ac5ab9d87>

Проаналізовано теоретичні підходи до дослідження, його понятійно-категорійний апарат; обґрунтовано концепцію та стратегію забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб; визначено методологічні основи дослідження механізмів державного регулювання у сфері внутрішньої вимушеної міграції в Україні. Зокрема встановлено, що в науці немає єдиного підходу до визначення феномену міграції та її різновиду – вимушеної внутрішньої міграції. У загальному сенсі під поняттям «міграція» розуміється переселення, просторове пересування, переміщення людей

у просторі і часі. ВВМ відрізняють від мятникової, стихійної та інших видів міграції як таку, що потребує державного регулювання: повернення ВПО, їх розселення, інтеграції та реінтеграції в рідній місцевості, тобто кінцевий етап і результат міграції мають бути формально визначеними; у ВВМ яскраво виражений соціальний і безпековий компоненти.

Ключові слова: внутрішня вимушена міграція, державне регулювання, публічне регулювання, механізм державного регулювання, механізм інтеграції, організаційний механізм, гарантуючий механізм.

4.3. Публічне управління та адміністрування

68. **Грень Т. Я.** Удосконалення управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні : дис. ... д-ра філософії [281] / Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2024. 248 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/59b9e2eb6d07e3f16ba153f302cc28f9>

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання, що полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні управлінських механізмів реалізації політики соціального захисту та розробленні перспективних напрямів її удосконалення на регіональному рівні. Запропоновано комплексну систему удосконалення механізмів реалізації політики соціального захисту на регіональному рівні, яка передбачає: удосконалення нормативно-правового механізму, через: створення єдиної системи соціального захисту; на законодавчому рівні вироблення єдиних стандартів якості та доступності послуг соціального спрямування для місцевих органів виконавчої влади і здійснювати контроль за їх дотриманням; розроблення та впровадження національних стандартів виховання, освіти, медичного та соціального захисту дітей; розроблення та прийняття закону, який визначав би алгоритм єдиного порядку надання пільг, включав би дієвий механізм їх реалізації та фінансування, забезпечував врахування доходів і матеріального добробуту пільговиків та їх сімей із метою впорядкування системи пільг та забезпечення соціальної справедливості тощо.

Ключові слова: публічне управління, соціальний захист, політика соціального захисту, соціальна безпека, соціальна політика, державна політика, управлінські механізми, механізми соціального захисту, регіональний рівень, децентралізація.

69. **Зейтуллаєва Е. З.** Багаторівневе врядування процесами адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ... д-ра філософії [281]

/ Одеський регіональний ін-т державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Одеса, 2021. 282 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/9ed92b99989d0a4d4f2d5757682e2631>

Встановлено, що однією з найбільш відчутних проблем публічного управління в сучасній Україні за наслідками тимчасової окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та частини Сходу України стала проблема внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що містить як управлінську, так і соціальну, політичну, економічну, демографічну, медичну, психологічну тощо складові. Метою дисертаційного дослідження є визначення теоретичних засад та особливостей функціонування системи багаторівневого врядування процесами адаптації ВПО в Україні та вироблення на цій основі практичних рекомендацій щодо підвищення її ефективності. У результаті проведеного дослідження отримано нові наукові й практичні результати: Вперше доведено, що ефективність адаптації концепту багаторівневого врядування до проблематики ВПО в Україні безпосередньо залежить від ефективності різних його секторів – урядового, громадського, підприємницького: в процесах адаптації ВПО відслідковується взаємовплив та взаємозалежність дій секторів на різних щаблях врядування (наднаціональному, національному, регіональному та місцевому), що надає можливість виробити пропозиції щодо забезпечення синергетичного ефекту системної взаємодії структур багаторівневого врядування у вирішенні проблем внутрішнього переміщення в Україні; на підставі аналізу процесів внутрішнього переміщення та відповідних механізмів публічного управління щодо адаптації ВПО на регіональному рівні концептуалізовано поняття «регіональний режим адаптації ВПО», що дозволило охарактеризувати його ознаки та, відповідно, типізувати регіони; удосконалено змістовні характеристики правового статусу ВПО в Україні як окремої соціальної групи, що володіє спеціальними правами, обов'язками та гарантіями, обумовленими обставинами їх вимушеного внутрішнього переміщення та відповідними потребами: на цій основі обґрунтовано специфіку механізмів публічного управління процесами адаптації ВПО від конкретних суміжних соціальних груп, пов'язаних із тимчасовою окупацією частини території України, зокрема, ветеранів АТО, учасників ООС, членів їх сімей, а також із суміжною групою біженців.

Ключові слова: багаторівневе врядування, внутрішньо переміщені особи, біженці, правовий статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО), адаптація внутрішньо переміщених осіб (ВПО), міжнародні стандарти у сфері внутрішнього переміщення.

5. УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

5.1. Менеджмент

70. **Юрченко Г. М.** Забезпечення ефективності управління персоналом на соціальних підприємствах : дис. ... д-ра філософії [073] Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2023. 203 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/85b205a9100b116a06fd7fb7ac30a1>

Об'єктом дослідження є управління персоналом на соціальних підприємствах. Метою дослідження є розроблення теоретичних положень та обґрунтування методико-прикладних рекомендацій щодо забезпечення ефективності управління персоналом на соціальних підприємствах. Автором використано методи: системний; методи групування і систематизування; методи аналізу і синтезу; моделювання; статистичного аналізу; метод експертного опитування; графічний метод; морфологічний аналіз. Теоретична цінність результатів дисертаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних засад щодо управління персоналом на соціальних підприємствах. Наукова новизна одержаних результатів: удосконалено комплексну методику оцінювання ефективності управління талантами для працівників-бенефіціарів соціальних підприємств; уніфіковану матрицю компетенцій; розвинуто сутнісну характеристику соціального підприємства; методику оцінювання ефективності адаптації усіх категорій персоналу на соціальних підприємствах; методику оцінювання ефективності діяльності соціальних підприємств. Предметом дослідження є науково-методичні та прикладні положення з забезпечення ефективності управління персоналом на соціальних підприємствах. Рекомендації автора застосовуються щодо управління персоналом на соціальних підприємствах. Сферою використання авторських рекомендацій є соціальні підприємства.

Ключові слова: соціальне підприємство, персонал, менеджмент, соціально незахищені категорії населення, адаптація, оцінювання.

5.2. Фінанси, банківська справа та страхування

71. **Жученко С. В.** Фінансування соціального та доступного житла в контексті досягнення Цілей сталого розвитку : дис. ... д-ра філософії : 072. Суми, 2023. 253 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/ddf32147dd2023ce-f2c92b06978beb61>

Визначено, що більшість країн ЄС стикається з проблемою доступності житла, перенаселеності житла та фінансового навантаження, обумовленого загальними витратами на житло. Встановлено, що фінансування соціального і доступного житла є актуальним напрямком державної фінансової політики, проаналізовано основні її інструменти у сфері забезпечення соціального та доступного житла на прикладі країн ЄС. Виявлено сильні та слабкі сторони, можливості та загрози для будівництва доступного житла за допомогою SWOT-аналізу. Обґрунтовано необхідність вирішення дилеми між етичною стороною та бізнес-мотивацією при інвестуванні в соціальне та доступне житло. Виявлено домінуючі тенденції міжгалузевих досліджень, що знаходять своє вираження в межах чотирьох сформованих кластерів. При цьому звернено увагу на Цілі сталого розвитку, у тісному зв'язку з якими досліджується фінансування соціального і доступного житла, зокрема ЦСР 1 «Подолання бідності», ЦСР 3 «Міцне здоров'я і благополуччя», ЦСР4 «Якісна освіта», ЦСР8 «Гідна праця та економічне зростання» та ЦСР10 «Скорочення нерівності». В контексті досягнення ЦСР №8 проаналізовано причинний зв'язок, його характер і силу між економічним зростанням країни та бюджетними витратами на житло в межах соціального захисту та житлового розвитку. Кореляційний аналіз (Пірсона / Спірмена в залежності від попередніх результатів тесту Шاپіро-Вілکا) підтвердив зв'язок між бюджетними витратами на житло в межах соціального захисту та зростанням ВВП на душу населення в 22 з 27 країн ЄС, включаючи 14 країн із позитивною залежністю, переважно середньою силою та 1-річним лагом (або без часового лага). У свою чергу, взаємозв'язок між бюджетними витратами на розвиток житлового фонду у блоці витрат на житлово-комунальне господарство та зростанням ВВП на душу населення визначено у 26 із 27 країн вибірки, до яких входять 17 із позитивним напрямком, високим (8 країн) та середнім (9 країн) рівнем сили зв'язку та 1–2-річним відставанням. Підтверджено та оцінено вплив іпотечного кредитування, пільгової оренди та бюджетних витрат на житло на рівень перенаселеності житла та резильєнтність населення до соціально-обумовлених хвороб в контексті досягнення Цілі сталого розвитку №3 на основі кореляційно-регресійного аналізу, урахування часових лагів та побудови системної динамічної моделі оцінювання панельних даних для 27 країн ЄС за 2012-2021 рр.

Ключові слова: бюджетні витрати, доступне житло, економічне зростання, житлові субсидії, іпотека, перенаселеність, пільгова оренда, соціальне житло, сталий розвиток, фінансове навантаження.

6. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

6.1. Економіка та управління національним господарством

72. Хандій О. О. Державне регулювання використання соціальних ресурсів розвитку національної економіки: дис. ... д-ра економ. наук [08.00.03] / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2020. 540 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/f837b78fb1152d8a9c71d8562604e777>

Метою дисертаційної роботи є формування та розвиток теоретико-методологічних і науково-методичних засад державного регулювання використання соціальних ресурсів розвитку національної економіки. Об'єкт дослідження – процеси державного регулювання використання соціальних ресурсів розвитку національної економіки. Предмет дослідження – теоретико-методологічні та науково-практичні аспекти державного регулювання використання соціальних ресурсів як чинників економічного зростання. Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретико-методологічних засад державного регулювання накопичення та використання соціальних ресурсів розвитку національної економіки і розробці науково-практичних рекомендацій щодо визначення стратегічних напрямів активізації залучення соціальних ресурсів до забезпечення сталого розвитку в країні. Практичне значення результатів дослідження полягає в доведенні до рівня пропозицій і рекомендацій прикладного характеру наукових положень та концептуальних підходів до формування, збереження і використання соціальних ресурсів як чинників економічного зростання, які були схвалені й упроваджені в діяльності центральних органів законодавчої та виконавчої влади України, що має документальне підтвердження. Запропоновано концептуальні засади оцінювання та методик визначення інтегрального індексу соціального і трудового потенціалів як чинників економічного зростання. Надано кількісну оцінку ступеня негативного впливу зниження соціального і трудового потенціалів на ВВП країни в результаті анексії Криму та збройного конфлікту на сході України. Розкрито форми самоорганізації внутрішньо переміщених осіб, доведено їх важливу роль як ресурсу розвитку приймаючих громад.

Ключові слова: державне регулювання, національна економіка, соціальні ресурси, інтегральний індекс, сталий розвиток, соціальний і трудовий потенціали, інституційне забезпечення.

6.2. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

73. **Бараняк І. Є.** Демографічне відтворення в умовах формування та розвитку територіальних міграційних систем: дис. ... канд. екон. наук [08.00.07] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса. Вінниця, 2020. 262 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/e2cb054c39afb-ca2afda36ee0d1a2ae8>

Дисертаційну роботу присвячено розвитку теоретико-методичних засад дослідження демовідтворення в умовах формування конкретних ТМС, оцінці його стану та розробці прикладних рекомендацій щодо системного моніторингу демографічних зрушень, обумовлених міграційними процесами. Сформовано понятійно-термінологічний апарат дослідження процесів демографічного відтворення в контексті формування ТМС. Уточнено зміст поняття «демографічне відтворення» та узагальнено підходи до визначення сутності категорії «територіальна міграційна система». Здійснено компаративний аналіз стану та тенденцій демографічного відтворення населення в Україні та Німеччині з виявленням основних спільних та відмінних рис. Сформовано соціально-демографічний профіль мігранта УНТМС. Розроблено та апробовано методику моніторингу процесів демографічного відтворення в умовах розвитку ТМС. Здійснено прогнозування потенційних обсягів міграції населення з України до Німеччини за сценарним підходом до 2030 року. Визначено пріоритетні цілі державної демографічної та міграційної політики, що стосуються оптимізації демографічного відтворення в Україні.

Ключові слова: демографічне відтворення, міграція, територіальна міграційна система, україно-німецька територіальна міграційна система, моніторинг, демографічні наслідки, міграційний вектор, регіональні ринки праці.

74. **Корнієнко О. О.** Соціально-економічний аспект регіональної асиметрії міграційних процесів: дис. ... канд. екон. наук [08.00.07] / Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи. Київ, 2018. 221 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/51ef186e18dc00c2d31982567235c559>

Об'єкт – регіональна асиметрія міграційних процесів, яка розглядається в соціально-економічному контексті; мета – удосконалення теоретичних засад оцінки регіональної міграційної асиметрії, виявлення її взаємозв'язків з соціально-економічними процесами та розроблення

практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності державної політики подолання негативних наслідків асиметричності міграційних процесів; методи – статистичний, графічний, наукового абстрагування, спостереження, синтезу, узагальнення, системно-структурного аналізу, економіко-математичного моделювання; новизна – теоретично узагальнено сутність регіональної асиметрії міграційних процесів та поглиблено науково-методичні положення її дослідження, удосконалено понятійний апарат міграційних досліджень, класифікацію напрямів використання міграційного капіталу, обґрунтовано необхідність дослідження міграційної асиметрії як на рівні сукупності міграційних потоків, так і на рівні укрупнених потоків, досліджено взаємозв'язок міграційного сальдо та міжнародної інвестиційної позиції країни, оцінено фактори впливу на регіональну міграційну асиметрію; теоретичні і практичні результати – розроблено модель, що обґрунтовує закономірність зростання відносного міграційного сальдо із зниженням показника відношення міжнародної інвестиційної позиції України до ВВП, виявлено вплив ВПО на асиметричність міграційних процесів в Україні, створено методологічну базу формування методичних підходів до аналізу соціально-економічних аспектів регіональної асиметрії міграційних процесів, запропоновано рекомендації щодо пом'якшення негативних проявів регіональної асиметрії міграційних процесів; результати дослідження впроваджено в економічну практику.

Ключові слова: регіональна асиметрія міграційних процесів, форми асиметрії, коефіцієнт асиметрії, міжнародна інвестиційна позиція, сальдо міграції.

75. **Риндзак О. Т.** Міграційна політика в системі інтеграційних процесів України: дис. ... д-ра економ. наук [08.00.07] / Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса. Вінниця, 2020. 516 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/10c9d44b8662a5719b69190c8ff3346d>

Дисертація присвячена удосконаленню теоретико-методологічних засад дослідження міграційної політики, а також розробці практичних рекомендацій щодо її формування та реалізації в системі інтеграційних процесів України. Розвинуто понятійно-термінологічні основи міграційної політики, відстежено еволюцію теоретичних підходів до вивчення міграційної політики, розкрито зв'язок міграції, міграційної політики та інтеграційних процесів, проаналізовано основні моделі політики інтеграції мігрантів. Уточнено цілі, завдання, функції міграційної політики та основні принципи її формування, досліджено

інституційне забезпечення міграційної політики та механізми її реалізації у контексті інтеграційних викликів сучасності. Розроблено концепцію моніторингу міграційного потенціалу як об'єкта міграційної політики, здійснено діагностику ефектів зовнішньої міграції, розвинуто теоретико-методологічні основи дослідження міжпоколінних приватних трансфертів у системі аналізу об'єктів міграційної політики. Визначено інтеграційні драйвери розвитку сучасної міграційної політики, розвинуто концептуальні основи формування та реалізації державної міграційної політики України, запропоновано шляхи реалізації принципу «міграція для загального блага» як пріоритету міграційної політики держави, обґрунтовано концепцію інгібування міграційних втрат людського потенціалу в системі превентивного міграційного менеджменту.

Ключові слова: міграція, міграційна політика, євроінтеграція, інтеграційні процеси, міграційні процеси, міграційний потенціал, міграційні втрати, інгібування (уповільнення) міграційних втрат, превентивний міграційний менеджмент.

76. **Рісна Р. Р.** Трудова рееміграція в системі забезпечення соціально-економічного розвитку регіону: дис. ... канд економ. наук [08.00.07] / НАНУ, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього». Львів, 2016. 256 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/67a5de9fa89738da0c6835ef457b5878>

Об'єкт дослідження: процеси трудової рееміграції у регіоні. Мета: обґрунтування теоретико-методичних та практичних основ стимулювання трудової рееміграції в системі забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. Новизна: вперше обґрунтовано концептуальний підхід до цільового програмування у сфері регулювання трудової рееміграції в регіоні, який передбачає диференціацію способів ефективізації використання міграційного капіталу в економіці регіону (у розрізі активних і пасивних її форм) та врахування можливих «ефектів рикошету» міграційних процесів у процесі реалізації регіональних програм трудової рееміграції, удосконалено понятійно-термінологічні основи вивчення процесів трудової рееміграції у регіоні у різних зрізах дослідження категорій і понять, класифікацію функцій трудової рееміграції, яка, на відміну від існуючих, передбачає виділення базових (мобільна, демовідтворювальна, перерозподільча, економічна, працезабезпечуюча, соціо– та націотворча) і розширених (інформаційна, стимулююча, селективна, інтеграційна) функцій, що розкривають необхідність сприйняття мігранта як рушія і потенціал розвитку, типологію механізмів

регулювання трудової реєміграції у регіоні з обґрунтуванням модерних їх форм, поточної пріоритетної функціональності, селективного підходу до застосування за інтелектуально-віковим, професійним, фінансовим, статусним і спадковим критеріями.

Ключові слова: трудова реєміграція, регулювання трудової реєміграції, соціально-економічного розвитку регіону, міграційний капітал.

6.3. Економіка

77. **Поліщук В. В.** Державне регулювання міграційних процесів у контексті соціально-економічного розвитку України : дис. ... д-ра філософії [051] / Львівський торговельно-економічний університет. Львів, 2021. 244 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/dd11b35d598892ae5e302f819fa81058>

Дисертацію присвячено розробці теоретико-методичних і прикладних засад державного регулювання міграційних процесів у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку України. Об'єктом дослідження є процеси державного регулювання міграції населення у проєкції забезпечення соціально-економічного розвитку національної економіки, а предметом – теоретико-методичні та прикладні засади дослідження, пріоритети, механізми та інструменти державного регулювання міграційних процесів у контексті забезпечення соціально-економічного розвитку України. Сформовано концептуальні засади дослідження міграційних процесів шляхом визначення їх змісту як послідовності дій і подій, що виникають у ході переміщень населення з певними етапами, динамікою, вектором, географією, метою, що дозволяє здійснювати їх схемування за основними типами – нереалізованим, погашеним, одностороннім (осібним, домогосподарства) з набуттям або без набуття громадянства, зворотнім (добровільним, регульованим, примусовим), реверсним, циклічним; обґрунтовувати можливості та специфічний інструментарій державного регулювання на кожному міграційному етапі. Розроблено методичні підходи до аналізування взаємовпливу міграційних та соціально-економічних процесів з формуванням алгоритму інтегрального оцінювання за складовими соціально-демографічної стабільності, соціального розвитку, зайнятості, якості життя, сталого економічного розвитку. Визначено теоретико-методичні положення щодо системи державного управління міграційними процесами за рахунок уточнення його інструментальних, цільових та інституційних особливостей, а також виокремлення

основних моделей регулювання залежно від охоплення міграційних етапів. Сформовано практичні рекомендації щодо вдосконалення міграційної економічної статистики засобами здійснення моніторингу міграційних процесів та оцінювання їх впливу на соціально-економічний розвиток.

Ключові слова: національна економіка, соціально-економічний розвиток, міграційні процеси, державне регулювання, людський потенціал, трудові ресурси, сталий збалансований розвиток, механізми й інструменти регулювання.

7. ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

7.1. Політичні інститути та процеси

78. **Ярмистий М. М.** Формування та особливості функціонування інститутів державного регулювання міграційної політики України: дис. ... канд. політ. наук [23.00.02] / М-во освіти і науки України, Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2016. 247 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/01634584b864f5f64d799199643f06d1>

Дисертацію присвячено дослідженню проблематики формування та функціонування інститутів державного регулювання міграційної політики України. Розглянуто політичні інститути міграційної політики й основні етапи формування і функціонування інституціональної системи державного регулювання міграційних процесів. Здійснено аналіз політико-адміністративних ресурсів оптимізації інституціональної системи регулювання міграційної політики, встановлено політичні доміанти співвідношення централізації та децентралізації у структурі регулювання міграційних процесів. Оптимізація структурно-функціональної системи державного регулювання міграційної політики передбачає чіткий розподіл політико-адміністративних повноважень між політичними інститутами, що дозволить забезпечити державний контроль за міграційними процесами в межах держави та за кордоном. Використання діалектичного методу дозволило розкрити теоретикометодологічні основи категорій «міграційна політика», «політичний процес», «інституціональна система», з'ясувати сутність міграційних проблем у контексті державного регулювання міграційної політики; системний метод дав можливість обґрунтувати інституціональну систему як цілісне явище та проаналізувати окремі його складові.

Ключові слова: міграційна політика, політико-адміністративні ресурси, централізація, децентралізація, політичні домінанти.

79. **Піддубний С. А.** Державна політика в сфері захисту сім'ї в умовах суспільно-політичної кризи України (на прикладі Донецької області): дис. ... канд. політ. наук [23.00.02] / Маріупол. держ. ун-т. Маріуполь, 2019. 246 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/bd4828247647544af24a15a-c79a1ef9f>

Об'єкт: державна політика у сфері захисту сім'ї в Україні. Мета: політологічний аналіз державної політики України у сфері соціального захисту сім'ї в умовах суспільно-політичної кризи на прикладі Донецької області, визначення пріоритетних завдань, механізмів та джерел реалізації цієї політики. Методи: системний і структурно-функціональний, інституційний, порівняльний, історико-описовий і статистичний, прогностичний методи, метод аналізу політичного документа, моделювання, контент-аналізу. Новизна: здійснено комплексне політологічне дослідження державної політики у сфері підтримки сім'ї в умовах загострення суспільно-політичної кризи у 2013 – 2018 рр. на прикладі Донецької області. У процесі дослідження було проаналізовано механізми державної підтримки соціально вразливих груп сімей (внутрішньо переміщені особи, постраждали від проведення антитерористичної операції, сім'ї учасників бойових дій), які утворилися внаслідок загострення суспільно-політичної кризи та військової агресії; розкрито взаємозв'язок сімейної політики з процесом децентралізації політичної влади. Удосконалено: понятійно-категоріальний апарат дослідження державної політики у сфері соціального захисту сім'ї шляхом визначення понять «державна сімейна політика» та «сім'я», що відповідають реаліям українського суспільно-політичного процесу в умовах кризи; аналіз механізмів впливу кризових явищ на державну політику у сфері захисту сім'ї, трансформацію державної та регіональної влади; характеристику напрямів, механізмів державної політики у сфері соціального захисту сім'ї шляхом залучення статистичних даних. Одержані результати можуть стати підґрунтям для подальшого вивчення проблем, пов'язаних із вирішенням суспільно-політичної кризи в Україні.

Ключові слова: державна політика, сімейна політика, соціальний захист сім'ї, суспільно-політична криза.

7.2. Політологія

80. **Бичай Р. Р.** Державна міграційна політика в контексті забезпечення національної безпеки України: дис. ... д-ра філософії [052] / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2023. 274 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/482da0332daf577e501666a07a3f99f2>

Об'єкт дослідження – міграційна політика як цілеспрямована діяльність держави з регулювання міграційних процесів. Мета дисертаційного дослідження полягає у комплексному дослідженні теоретичних і практичних проблем державної міграційної політики на основі аналізу міжнародних нормативно-правових актів, національного законодавства та практики її впровадження в Україні у контексті забезпечення національної безпеки у політологічному вимірі. Застосування політологічного аналізу дозволяє: розглянути міграційну політику в ширшому політичному контексті, з'ясувати роль різних політичних акторів у формуванні та реалізації міграційної стратегії; зрозуміти міграційні процеси через призму політичних відносин, ролі державних інституцій, прийняття політичних рішень та конфліктів інтересів між різними суб'єктами вироблення політики. З метою досягнення поставленої у дисертації мети та вирішення наукових завдань використано комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів, а саме: історико-правовий, контент-аналіз, івент-аналіз, SWOT-аналіз, компаративний, біхевіористський, статистичний, комплекс політологічних методів (case-study, крос-національні порівняння, крос-регіональні порівняння, статистичні і дескриптивні дослідження, крос-темпоральні порівняння), інтегроване застосування універсальних (загальнологічних) методів дослідження (аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, індукції, дедукції). Отримані в ході дослідження висновки викликають зацікавленість як у науково-теоретичному, так і в практичному аспектах можливістю їх використання у: науково-дослідницькій сфері, навчальному процесі, правотворчості. Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що вперше у вітчизняній політичній науці здійснене спеціальне комплексне дослідження державної міграційної політики у контексті забезпечення національної безпеки та європейської інтеграції України, сформульовано низку нових теоретичних висновків і узагальнень. Уперше: систематизовано вироблені українськими та зарубіжними вченими підходи до державної міграційної політики у контексті

національної безпеки; виокремлено поряд із правовою політичною складовою в розробці та прийнятті нормативно-правових актів для регулювання міграційних процесів.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, державна міграційна політика, європейська безпека, Європейський Союз, міграційна політика, національна безпека, національні інтереси, політична соціалізація.

8. ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

8.1. Філософія

81. **Коваленко О. В.** Соціокультурна динаміка міграційних процесів у глобалізованому світі : дис. ... д-ра філософії [033] / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2023. 257 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/858d0e08ed7b9530d4ad7a861a0e9434>

Актуальність дослідження соціокультурної динаміки міграційних процесів в умовах соціальної транзитивності глобалізованого світу зумовлена цілим комплексом факторів інтенсифікації переміщень населення: зростанням міждержавних, міжетнічних, міжрелігійних конфліктів, загрозою розширення до глобального рівня локальних військових конфліктів, зокрема відкритою агресією Росії проти України, зростанням рівня екстремізму і тероризму в різних частинах світу, посиленням політичних і соціально-економічних диспропорцій у розвитку різних регіонів світу, загрозою поширення епідемій та пандемій, природних та екологічних катаклізмів і, як наслідок, загрозою голоду і відсутності питної води для мільйонів людей. У дисертації сформульовано концептуальні положення новизни, які корелюють з її висновками. Зокрема, поглиблено розуміння того, що в індустріальному суспільстві ключовими чинниками активізації міграційних процесів були насамперед економічні, демографічні, політичні (безпекові) та екологічні чинники; у період індустріалізму саме трудові ресурси набули статусу глобального ресурсу, переміщення якого в географічному, соціально-економічному, науково-технологічному просторі мало визначальний вплив на характер та динаміку соціального і культурного розвитку не лише окремих країн, а й цілих регіонів. У дисертаційній роботі встановлено, що в ситуації наростаючої соціальної транзитивності саме держава й наддержавні міжнародні інституції мають взяти на себе регламентацію умов в'їзду і перебування іммігрантів на своїй території на підставі національних інтересів і завдань транснаціональної

безпеки; ефективна міграційна політика в українському суспільстві має захистити державу від загрози стихійної нелегальної міграції з третіх країн, сприяти поверненню українських, насамперед трудових мігрантів, біженців і тимчасового переміщених осіб на батьківщину або сприяти легальним українським мігрантам в інтеграції у розвинуті суспільства за умови збереження їх національної ідентичності.

Ключові слова: міграційні процеси, соціокультурна динаміка міграційних процесів, міграційна політика, внутрішньо переміщені особи, збройні конфлікти, регіональна ідентичність, діалог культур, мультикультуралізм, європоцентризм, глобалізація.

9. СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

9.1. Спеціальні та галузеві соціології

82. **Бубняк С. М.** Соціальне самопочуття внутрішньо переміщених осіб у сучасному українському суспільстві : дис. ... канд. соціол. наук [22.00.04] / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2020. 289 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/315409b1f516cee6b8055c43edb51734>

У дисертаційній роботі розкрито особливості аналізу та інтерпретації соціального самопочуття у соціогуманітарних науках. Охарактеризовано поняття «соціальне самопочуття ВПО» та запропоновано концептуальну схему вимірювання рівня соціального самопочуття ВПО і на загальнонаціональному рівні виокремлено основні чинники впливу на даний соціальний феномен. Розглянуто соціальне самопочуття ВПО з позицій положень деприваційного підходу та теорії ярликування. На основі вторинного аналізу загальнонаціональних досліджень виокремлено та охарактеризовано просторово-часовий вимір ВПО за період 2014-2019 рр. і окреслено тенденції й наслідки внутрішнього переміщення крізь призму вирішення низки проблемних життєвих ситуацій, в яких перебувають ВПО. На локальному рівні комплексно досліджено характер та особливості ставлення львів'ян до ВПО з Донбасу та АР Крим, з урахуванням їх проблемних життєвих ситуацій. Визначено методологічні підходи та методики вимірювання соціального самопочуття ВПО в емоційно-оцінному, деприваційному та просторово-часовому вимірах. Розглянуто контекст сучасних міграційних процесів та відмінності в тлумаченні понять «біженці», «переміщені особи»,

«ВПО» з урахуванням законодавчої бази щодо конструювання стратегій розв'язання проблем ВПО у сучасному українському суспільстві.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи; соціальне самопочуття ВПО, міграційні процеси, міграція, методики вимірювання соціального самопочуття ВПО.

83. **Проценко О. О.** Волонтерські практики в умовах вимушеної міграції в сучасній Україні: чинники та наслідки актуалізації : дис. ... канд. соціол. наук [22.00.04] / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2021. 243 с. URL <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/39c1f8f80e0dc9981e388f13f79b322a>

Об'єкт дослідження: волонтерські практики в сучасному українському суспільстві. Предмет дослідження: чинники та наслідки актуалізації волонтерських практик в умовах вимушеної міграції в сучасній Україні. Мета: соціологічна концептуалізація волонтерства як соціокультурної практики та його ролі в становленні соціальної суб'єктності внутрішньо переміщених осіб. Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, типологізація, історико-генетичний метод, напівструктуроване глибинне інтерв'ю, критичний дискурс-аналіз ЗМІ. Теоретичні та практичні результати: формулювання соціологічного визначення поняття «волонтерство як соціокультурна практика», виявлення та характеристика взаємозв'язку макросоціальних чинників актуалізації волонтерства, виявлення трьох типів дискурсу щодо ВПО у ЗМІ, визначення ролі волонтерства у становленні соціальної суб'єктності особистості. Новизна: розробка концептуальних засад соціологічного вивчення волонтерства як соціокультурної практики, а також його ролі в становленні соціальної суб'єктності особистості.

Ключові слова: соціокультурна практика, волонтерська практика, суб'єкти волонтерських практик, мотиви волонтерів, цінності волонтерів, культурна травма, вимушена внутрішня міграція, внутрішньо переміщені особи, соціальна суб'єктність.

9.2. Соціологія

84. **Попова О. О.** Соціальний та культурний капітал як чинник соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб в сучасному українському суспільстві: дис. ... д-ра філософії [054] / ПВНЗ Харківський гуманітарний інститут «Народна українська академія». Харків, 2021. 239 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/42563b9362a5061efab058635f99e3e2>

У дисертації досліджується вплив соціального та культурного капіталів на процес соціальної адаптації вимушених внутрішніх переселенців в українському суспільстві. Актуальність теми зумовлена браком комплексних соціологічних досліджень соціального та культурного капіталів як чинників соціальної адаптації вимушених переселенців, а також суспільним запитом на оптимізацію їх соціального становища та фасілітацію інтеграції до приймаючих громад. Здійснено класифікаційний аналіз вимушеної внутрішньої міграції внаслідок збройного конфлікту на сході України та анексії АР Крим з використанням таких ознак: правовий статус ВПО, спосіб реалізації переміщення, кількість переселенців, повторюваність актів переїзду, відстань міграції, тривалість перебування на новому місці проживання, добровільність/вимушеність переїзду, причини і цілі міграції. Розглянуто проблему асиметричної комунікації між ВПО та представниками приймаючої громади, що породжує множинні комунікативні непорозуміння між ними та ускладнює соціальну адаптацію ВПО. Розглянуто вимушену внутрішню міграцію в контексті структурнофункціонального підходу. Акцентовано, що вимушена внутрішня міграція виконала позитивну функцію по стимуляції розвитку сектора неформальної освіти в Україні.

Ключові слова: соціальний капітал, культурний капітал, внутрішньо переміщені особи, соціальна адаптація, соціальна комунікація, освітня інтеграція, приймаюча громада, довіра.

10. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

10.1. Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

85. **Матвєєва С. А.** Лінгвістична реконструкція когнітивної терміноструктури REFUGEE / БЖЕНЕЦЬ в англо-українському корпусі юридичних текстів : дис. ... д-ра філологічних наук [10.02.17] / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ. 2020. 426 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/93b5453bcc76af4c745302d4c3505ea5>

У дисертації розроблено компаративно-корпусну процедуру лінгвістичної реконструкції когнітивної терміноструктури REFUGEE / БЖЕНЕЦЬ в юридичному дискурсі англійської та української мов. Уведено до наукового обігу термін “когнітивна терміноструктура” на позначення одиниці свідомості, у якій сконцентровано фрагмент

професійної картини світу та яка має вербальну реалізацію у вигляді термінів. Систематизовано законодавчі тексти та розроблено їх жанрово-стильову класифікацію, засновану на ознаках сфери обслуговування, жанрів текстів і типу правового документа. Здійснено лексикографічну і фреймову реконструкцію когнітивної терміноструктури *refugee* / біженець в англійській та українській мовах; проведено семантикодистрибутивну, тезаурусну та перекладацьку верифікацію вербалізаторів когнітивної терміноструктури *refugee* / біженець в англо-українському корпусі юридичних текстів з узагальненням результатів у генералізованих моделях причинно-наслідкової семантики термінів: 'causes : *refugee* : effects' та 'причини : біженець : наслідки'. встановлено закономірності й відмінності у відображенні когнітивної терміноструктури *refugee* / біженець у свідомості носіїв англійської та української мов.

Ключові слова: когнітивна терміноструктура, біженець, лінгвістична реконструкція, термін, компаративно-корпусний аналіз, професійна картина світу, юридичний дискурс, паралельний корпус текстів, корпусна верифікація.

11. АРХІТЕКТУРА

11.1 Архітектура будівель та споруд

86. Баб'як В. І. Типи житла для мігрантів: дис. ... канд. архітектури [18.00.02] / Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів, 2021. 308 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/5735c9fd610583d16c8fbc4b73a7cd79>

Дисертація розглядає проблеми створення та реалізації в Україні житла для мігрантів, що інтегрується в структуру житлової забудови. У роботі висвітлено один з шляхів вирішення проблеми житла для мігрантів засобами архітектури. Наведено аналіз негативного досвіду реалізації житла для мігрантів. Виокремлено складові, що спричинили даний негативний перебіг подій – для уникнення таких ситуацій. Робота містить також успішний зарубіжний досвід архітектурного вирішення проблеми створення житла для мігрантів, як можливого прикладу для його застосування в Україні. Дисертаційна робота наводить результати дослідження з виокремлення передумов створення різних типів житла для мігрантів. Містяться також виокремлені чинники, що впливають на формування та експлуатацію житла для мігрантів у структурі забудови. На основі перелічених чинників запропоновано

моделі архітектурно-планувальних вирішень і варіанти їх інтеграції у житлове середовище, громадські та виробничі споруди. У дослідженні також наводяться положення щодо коригування існуючої нормативної бази.

Ключові слова: спеціалізоване житло, житло для мігрантів, дисперсне розселення, інтеграція житла у сформовану забудову.

12. ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

12.1. Науки про землю

87. **Логвинова М. О.** Суспільно-географічні особливості вимушених міграцій у прикордонних регіонах Східної України : дис. ... д-ра філософії [103] / ХНУ імені В.Н. Каразіна. Харків, 2021. 327 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/b7cd562c784eaab61d8a9168c98bc112>

Робота присвячена встановленню просторово-часових особливостей вимушених міграцій у прикордонних регіонах Східної України (на території Донецької, Луганської та Харківської областей), аналізу їх структурно-демографічних особливостей, виявленню проблем внутрішньо переміщених осіб та пошуку шляхів їх вирішення, дослідженню особливостей їх інтеграції до приймаючих громад. У роботі розкрито теоретико-методичні основи суспільно-географічного дослідження вимушених міграцій на основі аналізу зарубіжних та вітчизняних досліджень, зокрема сформовано поняттєво-термінологічний апарат дослідження, який розкриває сутність понять «міграційна система», «регіональна міграційна система», «міграційний процес», «вимушена міграція», «внутрішня вимушена міграція», «внутрішньо переміщені особи». Проаналізовано передумови виникнення вимушених міграцій на Сході України, серед яких виділено заселенські, політичні, соціально-демографічні, економічні, етно-лінгвістичні, культурні та ментальні, які передували головній причині вимушених міграцій – воєнному конфлікту на Донбасі. На основі соціологічних методів, зокрема анкетування, проведеного серед 207 внутрішньо переміщених осіб Донецької, Луганської та Харківської областей, визначено проблеми ВПО, особливості їх інтеграції до приймаючих громад, що дало можливість запропонувати конкретні шляхи покращення ситуації вимушених мігрантів. Розроблено заходи регіональної міграційної політики з питань вимушеної міграції

у прикордонних регіонах Східної України у чотирьох напрямках: соціальному, медико-психологічному, інформаційно-правовому, інтеграції ВПО у приймаючі громади.

Ключові слова: внутрішня міграція, вимушена міграція, міграційний потік, міграційний процес, регіональна міграційна система, внутрішньо переміщені особи (ВПО), Східний регіон, прикордонні регіони.

13. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

13.1. Соціальна робота

88. **Голотенко А. А.** Розвиток суб'єктності вимушених мігрантів як умова подолання кар'єрної кризи : дис. ... д-ра філософії [231] / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2024. 241 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/a9a3bba50d9eb12b8a7c9da2b074c6d6>

Дисертація є комплексним науковим дослідженням, присвяченим удосконаленню теоретичних і практичних правових засад інтеграції (реінтеграції) внутрішньо переміщених осіб і громадян, які тимчасово перемістилися за кордон. Актуальність теми дослідження обумовлено необхідністю вирішення глобального демографічного провалля в Україні, дефіцитом спеціалістів на ринку праці, забезпеченням прав українців за кордоном, оскільки надання тимчасового захисту для українців у державах ЄС, стан їхньої соціальної підтримки залежить від багатьох чинників як на рівні ЄС, так і на рівні окремих країн ЄС, невизначеністю щодо тривалості активної фази воєнних дій, економічного стану України після ухвалення політичного рішення про завершення воєнних дій. Унаслідок проведеного дисертаційного дослідження й системного аналізу здобутків вітчизняної та зарубіжної правничої науки, чинного законодавства України і зарубіжних країн, практики його застосування, права ЄС виконано наукове завдання з удосконалення правових засад інтеграції (реінтеграції) внутрішньо переміщених осіб і громадян, які тимчасово перемістилися за кордон, сформульовано певні теоретичні висновки та внесено низку пропозицій до національного законодавства в досліджуваній сфері.

Ключові слова: вимушена міграція, внутрішньо переміщені особи, життєстійкість, зайнятість, кар'єрна криза, копінг-стратегії, мігранти, професійна ідентичність, соціалізація особистості, суб'єктність особистості.

89. **Квітко Н. М.** Соціально-педагогічний супровід внутрішньо переміщених осіб у закладах вищої освіти: дис. ... д-ра філософії [231] / Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2021. 271 с. URL: <https://dir.ukrinteri.ua/view/okd/aa4aed8ce5458499d0db2be0bda29f8c>

У дисертації досліджено проблему соціально-педагогічного супроводу внутрішньо переміщених осіб у закладах вищої освіти. На основі дослідження теоретичних та практичних наукових здобутків здійснено систематизацію та порівняльний аналіз основних підходів до вивчення проблем внутрішньо переміщених осіб у соціогуманітарних науках. Аналіз науково-педагогічної літератури сприяли виявленню проблем сучасного суспільства, що полягають у пошуках нового місця проживання та вирішенню питань масових порушень прав громадян України, які покинули тимчасово окуповані території та потребують соціального захисту, подоланню збройних конфліктів, соціально-педагогічної підтримки осіб, які мають статус внутрішньо переміщених. Здійснено термінологічне уточнення понять – «переміщені особи», «внутрішньо переміщені особи», проаналізовано характерні ознаки цієї категорії як об'єкта соціально-педагогічної роботи. Проаналізовано головні проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні та варіанти їх успішного вирішення. Визначено особливості соціально-педагогічного супроводу внутрішньо переміщених осіб у закладах вищої освіти, зокрема, висвітлено стан наукових розробок щодо основ соціально-педагогічної роботи з внутрішньо переміщеними особами, шляхом визначення функціонально-рольового підходу. Сформульовано авторське визначення поняття «соціально-педагогічний супровід внутрішньо переміщених осіб у закладах вищої освіти» як процес спільної взаємодії науково-педагогічних працівників, спеціалістів соціальної сфери та волонтерів, результатом якого є формування соціальної компетентності особистості, комплексу якостей, необхідних для розвитку у внутрішньо переміщених осіб соціальної адаптованості, соціальної активності та соціальної автономності, сприяння у подоланні складних життєвих обставин.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, соціально-педагогічний супровід, заклади вищої освіти, складні життєві обставини, умови соціально-педагогічного супроводу.

90. **Федоренко О. С.** Умови соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у громаді : дис. ... д-ра філософії [231] / Київський

національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2021. 228 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/e1cbca775f6f7e93f3ff9138edf2cb7a>

У роботі представлено результати дослідження особливостей соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО) зі Сходу України, визначено основні умови, які впливають на ступінь їх інтегрованості у громаді. Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вперше:– структуровано знання про особливості соціальної інтеграції переміщених осіб в ситуації внутрішньої міграції;– емпірично верифіковано модель соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у громаді та емпірично доведено рівні інтегрованості внутрішньо переміщених осіб у приймаючій громаді (низький, середній, високий) і виявлено відповідні компоненти з яких вони складаються; – виокремлено умови та чинники соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб як особливої соціальної групи, які можна розглядати з позиції відносин переселенців із приймаючою громадою, а саме: мотивація залишитись у громаді, неформальне спілкування з місцевими мешканцями громади, сформована ідентичність з громадою, довіра до громади.

Ключові слова: соціальна інтеграція, внутрішньо переміщені особи, соціальне самопочуття, громада, включеність.

13.2. Професійна освіта

91. **Незамай М. І.** Формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до педагогічної взаємодії з сім'ями дітей внутрішньо переміщених осіб: дис. ... д-ра філософії [015] / Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2021. 342 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/b6ac2ab87b5cab7665b8d906e4f1c660>

У дисертації порушено проблему формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до педагогічної взаємодії з сім'ями дітей внутрішньо переміщених осіб в умовах ЗДО. Актуальність дослідження соціально детермінована, оскільки, унаслідок вимушеної міграції загострюється низка соціальних, педагогічних, психологічних проблем. Зокрема, саме діти із таких сімей є особливо вразливою категорією, адже їхня емоційна сфера лабільна, що викликає інтенсивні реакції. Таким чином, перед педагогічними колективами ЗДО постають складні завдання і щодо сімей, і щодо дітей. А саме: допомогти адаптуватися до нових умов; створювати сприятливе середовище для всебічного особистісного

розвитку дітей, задоволення їхніх соціокультурних потреб та інтересів у різних видах діяльності в ЗДО; систематично надавати допомогу родинам у складних життєвих ситуаціях задля успішного вирішення внутрішніх сімейних проблем. У контексті, зазначеному вище, особливе методологічне значення має низка законодавчих та нормативних документів.

Ключові слова: майбутні вихователі ЗДО, професійна готовність, педагогічна взаємодія, педагогічні умови, внутрішньо переміщені особи, внутрішньо переміщені сім'ї, портфоліо.

14. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

14.1. Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

92. **Желай О. П.** Розвиток вітчизняного бібліотечного електронного сервісу: дис. ... канд. наук із соц. комунікацій [27.00.03] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2018. 246 с. URL: <https://dir.ukrintei.ua/view/okd/9afbe998374ca7326d35d84180786096>

Узагальнено та проаналізовано досвід використання електронного сервісу в діяльності зарубіжних і вітчизняних бібліотек, зокрема НБУВ, ОУНБ; розвиток актуальних і перспективних форм дистанційного обслуговування широкого загалу користувачів і цільових груп відповідно до змін користувацьких запитів і важливих суспільних процесів. Визначено методичні засади інформаційного, інформаційно-аналітичного забезпечення представників владних структур та інших цільових груп бібліотечних користувачів, зокрема внутрішньо переміщених осіб. Проаналізовано та вдосконалено технології бібліотечного інформаційно-аналітичного забезпечення на основі широкого застосування електронних форм моніторингу, обробки, формування тематичних цифрових колекцій, випуску інформаційно-аналітичних бібліотечних продуктів, оперативного адресного забезпечення ними замовників. Розроблено модель електронного інформаційно-аналітичного сервісу бібліотеки, яка відображає процеси інформаційно-аналітичного забезпечення користувачів НБУВ, зокрема представників центральних і обласних органів влади та місцевого самоврядування, бізнесових і громадських структур. Визначено основні тенденції та перспективи діяльності бібліотек в умовах цифровізації інформаційного простору та трансформації бібліотек в інформаційні центри з акумуляції та забезпечення доступу до суспільно значущих інформаційних електронних ресурсів.

Ключові слова: соціальні комунікації, бібліотечний електронний сервіс, електронні ресурси, електронний інформаційно-аналітичний сервіс бібліотеки, інформаційно-аналітичні продукти, цільові користувачі бібліотеки, внутрішньо переміщені особи.

Довідкове електронне видання

**ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ
У ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ
УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ**

Довідкове видання

Укладачі:

Закірова Світлана Геннадіївна,
Спіріна Світлана Валентинівна

Редактори *Т. Дубас, Л. Сісіна*
Комп'ютерна верстка *Н. Крапіва*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 4,88.

Наклад пр. Зам. № .

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
03039, Київ, Голосіївський просп., 3.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 7871 від 28.06.2023 р.